Бүгү чурттарның пролетарийлери, катыжыңар!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

№ 19 (2193). 1926 ЧЫЛДА ҮНЛЕЗИЛЕТИНГЕН. | 1951 ч. январь 30, вторник | Өртээ 20 көп.

1951 чылдың февраль 18–РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга үлетпүрге болгаш көдээ ажыл-агыйга чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыыл!

Садыг организацияларының ажылының деңнелин бедидер

Ажылчы чоннарның материалдыг деңнелиниң чайгылыш чок көдүрлүүшкүнү болза, социалистиг экономиканың хөгжүлдезиниң хоойлузу болур.

Эш Сталинның өөреткени болза: «Социализм ниитилелдиң бүдүрүкчү күштериниң дүрген хөгжүлдезиниң баазазынга, элбекшил продуктуларның болгаш бараанналарның баазазынга, ажылчы чоннарның байлакшыл амыдыралының баазазынга, культурлуг чоруктуң дүргөн өзүлдезиниң баазазынга үгле тургусталгунуп болур. Ынчаарга, социализм, марксисчи социализм хуунуң хереглелдерин кызырары болуп турар эвес, харын бүгү талазы-биле оларны калбартыры болгаш чечектелдирери болур, ол хереглелдерни хандырарындан кызыгаарлатынар азы ойталаар эвес, а ажылчы кижилерниң культур-хөгжүлделиг бүгү хереглелдерин бүгү тала-биле болгаш бүрүнү-биле хандырары болур».

Совет Эвилелиниң составынга Тыванның киргенинден бээр бо каш чылдарның дургузунда бистиң областың ажылчы чоннарының материалдыг чаагай-жылгазы үндезини-биле экижээн. Совет кижилерниң амыдырал чурталгазы чаартынган, оларның материалдыг болгаш культурлуг негелдерлери калбарып турар апарган.

Өртектерниң чаа-чаа чиигелдери-биле холбаштыр пөс-таавы, трикотаж, идик-хеп, стол, сандай; ажыл-агыйның болгаш бажың херекселдериниң янзы-бүрү эдилелдеринге чоннуң негелдези дыка улгаткан.

Садып алыкчы бодунга хереглээн чүүлдерин магазиннерден садып алыр дээш тыпас чоруктуң хөй-хөй фактылары бистиң областа бар болуп турар. Ам болза, кыштың дыка соок үези. Садып алыкчы, ам кышкы идик-хепти негеп турар. Аңаа, бир дугаар эң чугула хереглелдиң чүүлдери болза, кидис идик, кышкы бөрт болгаш хереглелдиң чугула өске-даа бараанналары негетинин турда, ол чүүлдер складтарда, баазаларда чыъдып турар болгаш чамдык магазиннерде шуут чок болуп, өске магазиннерде оваалатына берген чыткылаар чоруктар хөй.

Областың садыг килдизи, облпотребсоюз районнарже, магазиннерже болгаш майгыннарже бар туруп турар бараанналарны хуваап ооң сөөртүлгезин чогуур өй-шаанда организастаар ажылды кончуг сула чорудуп, ёзулуг хыналданы кылбайн турар болгаш кандыг бир байырлал чоокшулап кээрге ам кээп дүвү-далаш-биле эгелеп үнер байдал бистиң садыг организацияларывыста бар.

Эрткен чылын областың барыын районнарында дүжүт дыка куду болган. Ооң хараазы-биле ол районнарның райполары облпотребсоюзтан болгаш областың садыг килдизинден кондитер кылыгларны болгаш далганны үндүрүп бээр дугайында негелде салган турбужа, ону Арланмай болгаш Кошкарап тоомчага албаннар. Таңды, Бии-Хем районнары алза чогуур тарааны чедир албаннар, ынчангаш ооң ужурундан бистиң садыг организацияларывыс чиирип алыр орулганы чедир күүсетпээн дээр хөөн-биле кызыгаарланып турар чоруктар бар. Хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылынче чогуур кичээнгейни база салбайн турар.

Областың садыг организациялары болза, план чок, система чок ажылдап турарлар. Областың садыг организацияларының ажылында эптежир аргажок улуг четпестерни узуткаар талазы-биле ам төнчүнү салыр херек. Садыг организацияларының удуртукчуларының канцеляр бюрократстыг, ажыл чылзыр, ажылга ээ-харыысалга чок чорухтарын илередип тывар, большевикчи шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартып тургаш, садыг организацияларының ажыл деңнелин бедирер дээш демисежир. Чазак хөй санныг бараанналарны бистиң областа үндүрүп берил турар. Магазиннерде чурттакчы чоңга эргежок чугула барааннар ховар. Областың чамдык районнарынче чорудар эңне бөдүүн бараанналары ылаңгыя, дус, шай болгаш түнзе тапкы баазаларда, складтарда бар туруп турда-ла ону районнарже сөөртүп чедирбейн турар. Ону сөөртүп чедиреринче четчир санныг транспорт облпотребсоюзтуң бодунда безин бар турбужа, райполар боттарыңар кээп чеьдип алыңар деп эш Арланмай айтыышкын берип турар чорук дыка четпес.

Совет хереглекчи садыгга, бараанналарның ассортиментизинге болгаш шынарынга бодунуң негелдезин дыка бедиткен. Садыг организациялары болза, садыг четкилеринге үүрмектеп садар бараанналарны чогуур өй-шаанда сөөртүрүнүң дугайында сагыш салыр хүлээлгелиг, чурттакчы чоңга ол бараанналары үзүктел чокка садыглаарын хандырар. Садып алыкчыларны культурлуу-биле хандырарын дыка бедиткен турар ужурлуг. Садыгжылар болза, садып алыкчыларга ээлдек эвес, эвилең эвес, кичээнгей салбас чоруктан уштунар. Калбарткан совет садыгны, садыг организацияларының ортузунга социалистиг чарышты калбартырынга делгереңгей болдунар аргаларны алыр херек, кым-на хереглекчини эң эки хандырган болдур, ол социалистиг чарыштың тиилекчизи болур.

Садыг ажылдакчыларының мурнунга партияның болгаш чазаттың салган харыысалгалыг сорулгаларын чедиишкинниг күүседири—чер-черниң партия, совет организациялары садыг ажылдакчыларынга шаг-үргүлчүнүң кичээнгейин болгаш дузаламчызын көргүзерин негеп турар. Чер-черниң партия органнары садыг ажылдакчыларының политиктиг болгаш ажыл-ишчи квалификациязын бедидеринге онза кичээнгейни салыр хүлээлгелиг.

Хөй санныг садыг ажылдакчылары совет хереглекчини ак-сеткилдиг, сагыш човангыр болгаш кичээнгейлиг хандырар ужурлуг, ооң бүгү талазы-биле өзүп турар негелдезин хандырар, ол негелдени хөммес, а четпестерни илередир болгаш чайладыр, совет хоойлуну шыңгыы сагыыр. Эш Сталинның айтыышкынын билири эргежок чугула, чүл дизе, совет садыг болза, бистиң революсчу, большевикчи херээвис а садыг ажылдакчылары, ооң иштинде прилавка ажылдакчылары, бир эвес олар үгле ак-сеткилдиг ажылдаарлар болза,—бистиң революсчу, большевикчи херээвистиң чорудукчулары олар болур.

Ам үеде садыг ажылының талазы-биле кол чугула айтырыгларның бирээзи болза, ыракы районнарже бараанналарның сөөртүлгези болуп турар. 1951 чылдың январь 10-га чедир облпотребсоюз 985 тонна чүүктү сөөртүр тургаш, үгле 56 тоннаны сөөрткен болгаш чүүк сөөртүү-биле хүлээлгелиг болуп турар өске-даа организациялар оон барык дээредевес.

Ындыг болза-даа, чамдык районнарның удуртукчулары азырадыкчы хөөнге алыскаш, үлетпүр бараанналарын аъшчем продуктуларын сөөртүрүн база-ла тоомчага көрбейн турарлар. Бо дээрге, олутпай, шупшең болгаш озал-салгаа чоруктуң херечизи болур. Чамдык районнарда чүүк транспортун организастаарының болдунар аргалары бар. Районнарның хөй кезин чүүк транспортун база организастап болур хемчеглер бар турбужа-ла область организацияларынче «телеграмма-биле» дыңнадып кааш ооң-биле оожургап турар. Бо чорук болза, ажылдың оперативтиг стили-биле дүүшпейн турары ол болуп турар.

92 миллион дыңнакчылар лекциялар

Политиктиг болгаш эртем билиглер неп тередириниң талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелинге 1950 чылда чоруткан лекция пропагандазының түңнелин үндүрген. Бистиң чуртувустуң амыдыралынга болган онзагай болуушкуннар коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү-ле участоктарынга, бүгү делегейде тайбың дээш демиселге совет улустуң тиилеп алганы эртемниң болгаш техниканың чедиишкиннери совет эртемдээннериң болгаш хөй-ниити ажыл-чорудукчуларының хөй санныг делгереңгей лекцияларынга илередиишкинни тыпкан. Эркен чылын Совет Эвилелиниң хоорайларынга болгаш суурларынга 928 муң лекцияларны номчаан, орта 92 миллион дыңнакчылар олурушкан, оларның саны 1949 чылга бодааргa колдуунда үш катап хөй болуп турар.

Ниитилел болза, партия чырыдыышкынының четкилеринде бөлүмнериң пропагандистеринге болгаш дыңнакчыларынга дузаламчы кылдыр лекцияларны организастаарынче улуг кичээнгейин салган. ВКП(б) төөгүзүнүң доңчу курзун, марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдарын өөренип турар чүс-чүс москвачылар, оларга өөредилге курзунуң кол темаларын өөренирингe дузалап турар лекцияларга барып олуржуп турганнар. Дыл эртеминиң айтырыының талазы-биле И. В. Сталинның генийлиг ногаалдарынга холбаштыяган лекциялар, га хөй санныг кижилерни киириштирген. «Социалистиг бүдүрүлге черлериниң бүдүрүлгезиниң экономиязы болгаш организациязы», «ССРЭ-ниң даштыкы политиказы болгаш амгы үениң улустар аразының харылзаазы», «ССРЭ-де техниктиг хөгжүлдениң чедиишкиннери» деп бөлүк лекциялар база улуг сонуургаңчыг болуп эрткен.

Ниитилелдиң кежигүннериниң саны элээн өскен, амгы үеде бодунуң составында 253.600 кижи санныг бүдүрүлгениң чаартыкчылары, хөй-ниитиниң ажылдакчылары санатынып турар.

Сталинны күш-ажыл-биле алдаржыдып тур бис!

Ленинград хоорайның Кировский соңгулда округунуң стахановчуларының хуралы

ЛЕНИНГРАД, **январь 25-те.** Нарва-заставазы күш-ажылдың көстүп көрбээн көдүрлүүшкүнү-биле хаара тутунган. Соңгулда мурнунуң ээлчээниң киржикчилериниң бүдүрүлге тиилелгелериниң дугайында чаа-чаа медээлер чаа тудугларның бүдүрүлгелериниң цехтеринден шах бүрүде, хүн-бүрүде кээп турар. РСФСР-ниң Дээди Совединiң депутадынга бодунуң кандидады, ажылчы массаларның гениальдиг баштыңчызы эш И. В. Сталинның улуг овур-хевири-биле сорук кирген кировчулар техниктиг бурунгаар депшилге дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннерни чеьдип ап турар.

Киров районунуң бүдүрүлгелеринде үгле кончуг эки шынарлыг продукция үндүрүп турар бүдүрүлгечилериниң хүрээлеңи өзүп турар. Ам шылгаракчыларның саны 1.300 кижи ажып турар. Ийи-үш нормаларны күүседип турар стахановчуларның саны көвүдээн, 400 ажыг стахановчулар хөй станоктарга ажылдаарынче шилчээн. Ыяш сөөртүлгезиниң порт чериниң коллективи хөмүр-даш үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринге быжыглал кылыр ыяш сөөртүп бээриниң январь планын ажыр күүсеткен дугайын рапорттааннар. Киров заводунуң стахановчулары ээлчег бүрүзүнде пландан ажыр каңны болгаш прокатты бүдүрүп үндүрүп турар. Балтий пароход чорудулгазының далайларда болгаш океаннарда эжиндирип чоруп турар корабльдеринден соңгулда мурнунуң чарыжында киржип турарларның күш-ажылчы тиилелгелериниң дугайында баштайгы рапорттар келген.

Соңгулда мурнунуң ээлчээниң мурнакчылары, бүдүрүлгениң чаартыкчылары М. Горький аттыг Культура ордузунга Кировский соңгулда округунуң стахановчуларының хуралынга баштыңчының Ленинградка бадыладыр чөпшээрели хайындырып үндүрген социалистиг чарыштың күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң дугайын депутатка бодунуң эргим кандидады эш И. В. Сталинга рапорттаар дээш, Ленин—Сталинның улуг партиязынга бодунуң ынакшылын болгаш бердингенин бадыткаар дээш чеьдип келгеннер.

Эш И. В. Сталинның улуг чуруу ордунуң сценазын каастап турар. Кызыл пөсте бижээни болза: «ССРЭ-де күш-ажыл—хүндүлелдиң херээ, алдарның херээ, шылгаралдың болгаш маадырлыг чоруктуң херээ».

Стахановчуларның хуралын ВКП(б)-ниң Киров райкомунуң секретари А. О. Дроздов ажыткан.

ВКП(б) ТК-ның политбюрозун эш И. В. Сталинны баштадыр хүндүлүг президиумга улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

Индир кырынче бир дугаарында Киров заводунуң токари С. П. Ильенков үнүп келген.

—Бистиң үениң улуг кижизи, Коммунистиг партияның болгаш совет улустуң гениальдиг баштыңчызы эш Сталин кировчулар биске, Нарва заставазының ажылчы чоннарынга бистиң Кировский соңгулда округунуң талазы-биле бадыладыр бодунуң улуг чөпшээрелин биске берген деп стахановчунуң чугаалаанын диңмиттиг адыш часкаашкын-биле хүлээп алган.

—Сталинның гениязынга удуртурган бистиң Төрээн чуртувус совет эргечагырганың чылдарында индустриальдиг—холхозчу күчүлүг күрүне болу берген деп илеткелчи уламчылаан. Сталинчы үе бистиң чурттуң ажылчы чоннарынга калбак орукту ажыткан болгаш аас-кежиктиг болгаш өөрүшкүлүг чурттаганың бүгү байдалып тургускан. ССРЭ-де күш-ажыл болза, шаанда санап турганы ышкаш аар-берге кочулалдыг турганындан хүндүлелдиң херээ, алдарның херээ, шылгаралдың болгаш маадырлыг чоруктуң херээ болу берген. Чер кырында ол хире аас-кежиктерни холу-биле кылган ажыл-ишчи бистиң ССРЭ-де болза, бодунуң чуртунуң ёзулуг ээзи болу берген. Чогаадыкчы күш-ажылдың аас-кежик болгаш кижилер дугайында сагыш салыышкын улуг Сталинның ачы-хавыяазында болур. (Диңмиттиг адыш часкаашкын).

Эш И. В. Сталин бүдүрүлгениң чаартыкчыларының чогаадыкчы ажылын углап, оларны өөредип турар дугайын стахановчу ынакшылдыы-биле чугаалап, ооң бригадазы депутатка бүгү улустуң кандидадының алдары дээш, чарышпышаан, хүн-бүрүделе ийи чартык нормаларны бүдүрүп үндүрерин хүлээнип алганын чугаалап берген. Бо хүлээлге ажыр күүсетинип турар.

Кижи төрелгетенниң эки өңнүү, стаханов шимчээшкининиң сорук киирикчизи болгаш организакчызы улуг Сталин дээш февраль 18-те боттарывыстың бадылаашхыннарывысты бээрин эргим эштер силерни кыйгырып тур мен деп эш Ильенков заводтуң бүгү стахановчуларының мурнундан медеглээн.

Бо кыйгырыгны уламчылаашкынныг адыш часкаашкын-биле уткаан.

«Кызыл химик заводунуң стахановчузу А. А. Осипова хуралга чүве чугаалааш, эш И. В. Сталин дээш бадылаар улуг алдарның дугайын база-ла ынакшылдыг болгаш чоргааралдыы-биле чугаалаан. Бо улуг алдар болза, эр, хөрээжен ажылчыннарны улам эки ажылдаарын, техниктиг депшилге дээш демиселдиң стахановчу — чаартыкчы мурнакчыларының хүрээлеңин ам-даа улам көвүдедирин хүлээдип турар.

Боттарывыстың алган хүлээлгелеривисти алдарлыы-биле күүседиривисти болгаш бистиң эргим болгаш ынак баштыңчывыс эш Сталинның бисте көргүскен бедик идегелин бүзүредип шыдаар бис деп чүвени бистиң заводувустуң коллективиниң мурнундан таңгыраглап тур мен деп эш Осипова медеглээн. Сталин—совет улустуң улуг өг-бүлезиниң чоргааралы болгаш алдары. Сталин—делегейниң бүгү улустарының келир үедеги аас-кежииниң идегели!

Алдарлыг дашчы Т. В. Меркулов бодунуң чугаазынга № 1 трестиниң тудугжулары бо хүннерде стахановчу хүндүлүг ээлчегде туруп, бодунуң күш-ажылын ханы ынакшыл-биле эш И. В. Сталинга тураскаап турар деп дыңнаткан.

Кировский районнуң ажылчы чоннарынга эш Сталинның көргүскен улуг идегелин бис тудугжулар кончуг эки ажылывыс-биле бүзүредир бис деп стахановчу чугаалаан. Бистиң социалистиг үеге таарымчалыг бажыңнарны тудуп тургузар бис! Бо бажыңнарга коммунистиг ниитилелдиң кижилери чурттаар. Бо болза, бисти күш-ажылдың чаа-чаа чедиишкиннеринче сорук киирип турар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга алдар болдурган чогаадыкчы күш-ажылчы чарыштың калбарып турарын шекпен фабриказының стахановчузу А. Т. Фомина, коммунистиг ниитилелдиң тудуушкунунуң талазы-биле сталинчы улуг төлевилелдер дугайын машина тудуушкунунуң заводунуң технологу В. А. Рорюнов чугаалаан, бодунуң совет ада-чурту дээш чоргааралын эш И. В. Сталинга кызыгаар чок бердингениниң болгаш ынакшылдың сөстери порттуң крановшиги В. С. Конишеваның чугаазында дыңналып турган. РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнде—февраль 18-те төрээн болгаш кызыгаар чок эргим баштыңчы, мерген угаанныг башкы, совет чурттуң техниктиг депшилгезиниң организакчызы болгаш сорук киирикчизи—улуг Сталин дээш боттарының бадылаашхынын бээрин чүве чугаалаан кижилер шуптузу стахановчуларны кыйгырып турган. Зал бо кыйгырыгга эш И. В. Сталинга алдар болдурган күчүлүг үр адыш часкаашкыннар, «Ура!» деп үннер-биле харыылап турган.

Хуралдың киржикчилери улуг сорук кириишкин болгаш көдүрлүүшкүн-биле эш И. В. Сталинга байырлыг чагааны чоруткаң. Нарва заставазының стахановчуларының соңгулда мурнунуң хуралы гениальдиг баштыңчыга ажылчы чоннарның кызыгаар чок ынакшылының болгаш бердингениниң чыыткылыг көргүзүү болуп катышкан.

Большевикчи агитацияны—соңгукчуларже

Сес дугаар соңгулда участогунуң агитпунктузунда

Хоорайның 8 дугаар соңгулда участогунуң чанында эш Т. П. Маруженко эргелекчилээн агитпунктуда дааранылга комбинадында, автотранспорт конторазында, областың орук килдизинде, тараа белеткел конторазында партия организацияларындан чартык чүс ажыг агитаторлар ажылдап турарлар.

Агитпункт план ёзугаар соңгукчулар ортузунга агитация чорударының аргаларының дугайында, бүгү делегейниң амгы байдалының дугайында болгаш өске-даа чугула айтырыглар дугайында агитаторларның чөвүлел хуралын ийи удаа, семинарын бир удаа чоруткан.

Агитаторлар боттарының соңгукчуларынга «РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүм» таныштырарын дооскаш, Конституция таныдылгазын чорутпушаан, иштики, даштыкы медээлерни солуннардан ап таныштырып турарлар.

Соңгукчулар ортузунга агитация ажылы чорудар талазы-биле эш Черемухин удурткан агитколлективтиң агитаторлары соңгукчуларынга 5—6 удаа барып, эш Неделин удурткан, областың тараа белеткел конторазында агитколлективтиң агитаторлары соңгукчуларынга 4—5 удаа барып турарлар.

Агитпункт черинге соңгукчулар кежээниң-не үжен шаа кижи кээп, сонуургаан айтырыгларын дежурный агитатордан билип ап турарлар. Агитпункт шугуму-биле участоктуң соңгукчуларын АТК клубунга чыып, бүгү делегейниң амгы байдалының дугайында, Ленин башкының мөчээнинден бээр 27 чыл болган оюнуң дугайында лекцияларны кылган.

Дааранылга комбинадында агитколлектив (удуртукчузу Зыков) болгаш автотранспорт коллективинде агитколлектив (удуртукчузу Угльев) багай ажылдап турарлар. Дааранылга комбинадында коллективтиң агитаторлары семинарларга хелбээн болгаш АТК-да агитколлективтиң агитаторлары соңгукчуларынга барбайн турар. Чижээ, оларга хамаарылгалыг Ажылчын кудумчузунда 42,44,56,58 дугаарлыг бажыңнарга агитаторлар бо соңгулда кампаниязының үезинде чаңгыс-даа барбаан, соңгукчуларның бадылаашкын бээр чери азы 4 дугаар школага бе, азы автотранспортка бе деп чүве мынчага чедир билдинмес.

Ол агитколлективте хамаарышкан кварталдың соңгукчулары соңгукчулар даңзызында ат, фамилиязын кээп хынатпайн турарлар.

Соңгукчулар ортузунга агитация ажылын экижидер дугайында ВКП(б) Кызыл хоорай комитединиң доктаалын дааранылга комбинадында болгаш АТК-да партия эге организациялары хажык чок күүседир болза чогуур.

Депутатка кандидаттың ажыл, амыдыралын соңгукчуларга таныштырып турар

Юстиция Тыва область эргелелиниң болгаш область судунда партия эге организациязының чанында агитколлектив (удуртукчузу эш Гинзбург) Кызыл хоорайның Пролетарская биле Сельская болгаш Октябрьская биле Интернационал кудумчуларының аразында кварталда чурттап турар 50 чыгам бажың ээлери соңгукчуларның ортузунда РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында агитация ажылын хайныышкынныы-биле чорудуп, январь 24-ке чедир 28 удаа беседаларны соңгукчулар ортузунга чорутканнар.

Агитколлектив «РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнү» болгаш В. И. Ленинниң мөчээле 27 чыл оюн таварыштыр ооң ажыл амыдыралын соңгукчуларга таныштырып дооскан. База РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады эш Н. Я. Дьяковтуң ажыл-амыдыралынга холбаштыр областың ажыл-агыйларында чедиишкиннерни таныштырып турарлар.

Соңгукчулар ортузунга большевикчи сөстүг агитация чорудар талазы-биле коммунист Серенмаа, комсомолчу Луканина олар беш-беш удаа беседаларны, ол ышкаш агитатор Майстерман соңгукчулар ортузунга 4 удаа беседаларны чорудуп, өске өөрүнден мурнакчы ажылдап турарлар. Бо эштериниң онаалгалыг соңгукчулары участоктуң соңгукчулар даңзызында ат, фамилияларын хынадып дооскан.

С. ШАЛЧЫМА.

Харылзаачыларның агитколлективи

Кызыл хоорай Харылзаа конторазының агитколлективи чер-чер Советтеранге соңгулдалар кампаниязының үезинде соңгукчулар ортузунга агитас-массалыг ажылдар чорудар талазы-биле эки ажылдап турганнар.

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгукдалар үезинде хоорай харылзаачыларының агитколлективинде (удуртукчузу эш Белешев) он коммунистер, чеди комсомолчулар болгаш үш партия кежигүнү эвестер соңгукчулар ортузунда агитация ажылын база-ла бедик шынарлыг чорудуп турарлар.

Олар бо эрткен үеде агитатор бүрүзү соңгукчуга үштен беш удаа чедир барып, РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнү болгаш Сталинчы Конституцияны соңгукчуларга таныштырып турары-биле чергелештир, Төрээн чурттуң иштики болгаш даштыкы байдалдарының дугайында информацияларны неделя бүрүзүнде ийи удаа чорудуп турарлар.

Районнуң ийи чүс ажыг агитаторлары

Бай-Тайга районнуң 200 ажыг агитаторлары бо хүннерде РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады эш Н. Я. Дьяковтуң ажыл-чорудулгазы болгаш амыдыралын районнуң соңгукчуларынга таныштырып турар.

Булуңнуң соңгулда участогунда агитатор эш Байыскылаң болза, соңгукчуларның күзелдиг манап турар хүндүлүг аалчызы апарган. Эш Байыскылаң соңгулда системазының ханы утказын болгаш ооң херек кырында боттуг чүүлдерин соңгукчуларга ханы тайылбырлап келген. Ол агитатор бодунуң беседа бүрүзүнге чурттуң иштинде болгаш даштыкыда болуушкуннарны чугаалап, бо үеде сумунуң соңгукчуларының мурнунда сорулгаларны киириштир тайылбырлап турар.

Дөң-Теректиң соңгулда участогунда агитатор эш Авыда соңгукчуларның ортузунга агитация чорударынга улуг мергежилгелерни шингээдип алган.

Бо хүннериниң иштинде районнуң бүгү соңгулда участоктарында соңгукчулар боттарының ат-даңзызын хынап турарлар. Агитаторлар Тываның 609 дугаар соңгулда округундан депутаттың кандидады эш Н. Я. Дьяковтуң ажыл амыдыралын соңгукчуларга таныштырып, ону дээш агитация ажылын калбартып турар.

Кызылдың хаакчы агитбригадазы

Кызыл хоорай күш-культуржуларының эш Торжуга удуртурган хаакчы агитбригадазы РСФСР-ниң Дээди Совединиң соңгулдазынга алдар кылдыр Кызыл — Туран— Баян-Кол — Элегес-Бай-Хаак — Сарыг-Сеп—Кызыл чедир 600 километр черниң маршрудунче чоокта чаа үнүпкеннер.

Олар боттарының оруунга таварышкан бөлүк соңгукчуларлыг черлерге «Кереида болуушкуннар», «Советтиң соңгулда системазы—делегейде эң-не демократтыг» «Американың Катышкан Штаттарын фашисчидип турары», «Туркменияның Кол каналы» болгаш оон-даа өске лекцияларны соңгукчуларга кылып берип чоруурлар.

Оон аңгыда агитбригаданың киржикчилери маршрут шугумунда колхозтарга, суурларга комсомолчу аныяктарның хаакталга кроссун организастаарлар.

ВЛКСМ обкомунуң III пленуму

1951 чылдың январь 17—18 хүнчеринде ВЛКСМ обкомунуң ээлчеглиг пленуму болуп эрткен.

Пленумнуң бирги айтырынга «РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар-биле холбаштыр областың комсомол организацияларының сорулгаларының дугайында» ВЛКСМ обкомунуң секретари эш Алдын-оол илеткел кылган.

Чоокта чаа болуп эрткен ВЛКСМ Төп Комитединиң V пленумунуң «Эвилелдешкен республикаларның болгаш автономнуг республикаларның Дээди Совединге соңгулдалар-биле холбаштыр комсомол организацияларының сорулгаларының дугайында» үндүрген доктаалын күүседир хемчеглериң талазы-биле областың комсомол организацияларының сорулгалары-биле холбаштыр чер-чер Советтериниң болуп эрткен соңгулдаларының үезинде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң сталинчы блогунуң дээш, чоннуң патриоттуг бедик көдүрлүүшкүннерин, комсомолчуларның, эвилел кежигүнү эвес аныяктарның күш-ажылчы көдүрлүүшкүннерин демдеглээн.

Чер-чер Советтериниң болуп эрткен соңгулдаларының белеткелдерин, ооң чорудулгаларын хандырар дээш областың комсомол организациялары партия, совет органнарынга идепкейлии-биле дузалашкан.

Областың иштинге 2000 ажыг комсомолчу агитаторлар соңгукчуларның ортузунга тайылбыр-массалыг ажылдарны чорударын хандырып, 300 лекцияларны, илеткелдерни, хөй санныг беседаларны чоруткан. Соңгулда участокторынга, клубтарга, культура-бажыңнарынга, кызыл-булуңнарга идепкейлиг ажылдап, район, суму, колхоз бүрүзүнге комсомолчулар болгаш школачылар, пионерлер соңгукчуларның мурнунга уран-чүүлдер көргүзүглерин хандырып турганнар.

Агитация пропагандалыг болгаш культура-массалыг ажылдарны соңгукчуларның ортузунга калбартып чорудар талазы-биле Улуг-Хем, Өвүр, Таңды районнарның болгаш Кызыл хоорайның комсомол организацияларының үлегерлиг ажылдарын илеткелчи демдеглээн.

ВЛКСМ-ниң Таңды райкомунуң бюрозу соңгулдалар белеткелдеринге киржилгезиниң дугайында комсомол эге организацияларының, тус-тус агитаторларның илеткелдерин үргүлчү дыңнап, оларга боттуг дузаларны көргүзүп турган.

Ол-ла районнуң Успенка суурунда комсомолчу агитаторлар Мария Стребкова, Анна Атаманова олар соңгукчулар-биле беседаларны, номчулгаларны үргүлчү эки организастап келгеннер.

Соңгулдалар хүнүнде Кызыл хоорайга 11 культбригадалар 90 янзы-бүрү көргүзүглерни соңгукчуларга көргүскеннер. Типографияның, педучилищениң, № 3 школаның комсомол организациялары соңгукчуларга уран-чүүлдерни көргүзер талазы-биле шылгарангай эки ажылдарны боттандырганнар. Эрткен соңгулдаларның белеткелдериниң хүннеринде областың комсомол организациялары ном тарадылгазының шалыпчы айын бедик көргүзүглер-биле эртирип, 150 муң рубль түңнүг номнарны чонга садып тараткан болгаш 1000 ажыг комсомолчулар тускай ном саңнарын садып алганнар.

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларының белеткелдериниң хүннеринде областың комсомол организациялары боттарының кол хичээнгейин эвилелдиң иштики ажылын күштелдиреринче, комсомолдуң эге организацияларын быжыглаарыынче болгаш аныяктарның бүдүрүлге талазы-биле бедик көдүрлүүшкүннерин өстүреринче, социалистиг чарышты калбартырынче угланганын илеткелчи демдеглээн.

Соңгулда мурнунуң хүннеринде Кызылдың дааранылга комбинадының хөй комсомолчулары эвлечег бүрүзүнде ийи нормаларны күүседип турганнар. Оларның аразында комсомолчулар Сухачев, Глушкова, Кээк, Петухова, Русанов олар боттарының нормаларын декабрьде 200—300 хуу чедир күүседип келгеннер.

ВЛКСМ обкомунуң III пленуму чер-чер Советтериниң эрткен соңгулдаларының белеткелдериниң болгаш чорудулгаларының үезинде областың комсомол организацияларының ажылында шыңгыы четпестер бар турганын илереткен.

Чамдык Чөөн-Хемчик, Каа-Хем, Бай-Тайга, Өвүр, Кызыл болгаш өске-даа районнарда элээн хөй комсомол эге организациялары, ВЛКСМ райкомнары соңгулдалар-биле холбашкан айтырыгларны шиитпирлеп тура, ооң-биле холбаштыр комсомолдуң иштики организастыг ажылдарын күштелдиреринде, комсомолдуң үндезини—эге организацияларны быжыглаарын, комсомолдуң политик-чырыдыышкынының шынарын бедидерин, солун тарадылгазын чоннуң ортузунга күштелдирип, бижик билбес чорукту узуткаар кол айтырыгны аныяктарның, комсомолчуларның бедик көдүрлүүшкүннери-биле холбаштырбайн, ол айтырыгларже боттарының кол кичээнгейин салбаннар.

Ам, 1951 чылдың февраль 18-те болур РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның белеткелдериниң эң харыысалгалыг үезинде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң сталинчы блогунуң кандидады дээш агитас-пропагандалыг ажылдарны улам быжыглавышаан, практиктиг ажылдарда четпестерни шыңгыызы-биле узуткаарын илеткелчи айыткан.

ВЛКСМ обкомунуң III пленуму болза, комсомол эге организацияларының, ВЛКСМ райкомнарының кол сорулгазы — соңгулдаларга белеткелдериниң хүннеринде массалыг агитация ажылын тус-тус кижилерге, оларның чурттап турар черлериниң аайы-биле чорудуп, лекцияларны, беседаларны, солун номчулгаларын калбартып чорудары болур деп айыткан.

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның белеткелдериниң хүннеринде областың комсомол организацияларының ажылының дайынчы программазы ВЛКСМ Төп Комитединиң V пленумунуң доктаалы болур.

Ол доктаалды күүседирде областың комсомол организацияларының кол кичээнгейин аныяктарның ортузунга социалистиг чарыштарны, бүдүрүлге көдүрлүүшкүннерин калбартып, стахановчу шалыпчыларның хүрээлеңин алгыдып, бүдүрүлге, колхоз, МТС, совхоз бүрүзүнүң мурнунда тургустунган ай, квартал планнарын долдур болгаш ажыр күүседири дээш организастыг ажылдарны чорударынче угландырган. Колхозтарның, совхозтарның, МТС-териниң комсомол организацияларының соңгулда кампаниязының хүннеринде бирги чергениң сорулгазы—часкы тарылганың белеткелдерин, тракторларның болгаш көдээ ажыл-агыйның өскедаа машина, чепсек-херекселдериниң септелгелерин үлегерлии-биле доозары болур.

Аныяктарның ортузунга политик-чырыдыышкын ажылдарын күштелдирери, ында четпестерни узуткаары, соңгулдага уткуштур солун тарадылгазын калбартыры, бижик билбес чорукту узуткаарының бөлүмнериниң, культармейжилериниң ажылын экижидерин комсомолдуң эге организацияларының мурнунда бирги чергениң сорулгалары болур.

ВЛКСМ обкомунуң III пленуму ВКП(б) райкомнарының кол кичээнгейин комсомолдуң үндезини, комсомол амыдыралының, ооң организастыг ажыл-чорудулгаларының кол шимчедикчизи болур комсомолдуң эге организацияларын организас талазы-биле быжыглаарынче, каадырлар-биле ажылды күштелдиреринче угландырган.

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның белеткелдери-биле холбаштыр областың комсомол организацияларының сорулгаларының дугайында тодаргай доктаалды пленум үндүрген.

* * *

ВЛКСМ обкомунуң III пленуму ВЛКСМ-ниң Каа-Хем райкомунуң секретари эш Тупицынның Каа-Хем районнуң комсомол организацияларының ажылының дугайында илеткелин дыңнаан. Районнуң партия организацияларының хүн-бүрүде удуртулгазынга даанып алгаш, ВЛКСМ Төп Комитединиң XI съездизиниң шиитпирлерин күүседиринге аныяктарның күжүн мобилизастап, биче эвес чедиишкиннерлиг болганын көргүспүшаан, районнуң комсомол организациялары бодунуң организас тургузуун, хүрээлеңин быжыглап, районнуң мурнунда тургустунган ажылагый, культура-политиктиг чугула сорулгаларны күүседиринче районнуң комсомолчулары аныяктарның мурнакчы одуруунда туржуп турарын эш Тупицын бодунуң илеткелинге демдеглээн.

Каа-Хем районнуң комсомол организацияларының ажылында чамдык эки көргүзүглер-биле кады шыңгыы четпестер барын пленум демдеглээн.

ВЛКСМ райкомунуң, комсомол эге организацияларының ажылының кол четпес үүлү—комсомолдуң эге организацияларын организас талазы-биле быжыглаарын чеңдип ап шыдаваан, эге организацияларның ажылының деңнели ам-даа куду, комсомолчуларның кижизидилгезиниң школазы—комсомол хуралдарының ролюн кудулаткан, хуралдарга комсомолчуларның идепкей соңуургалдыг амыдыралчы чугула айтырыгларын шиитпирлевейн турар, райкомнуң ажыл-чорудулгазының практиказында шүгүмүүлелдер ам-даа кызыы, үндүрген шиитпирлериниң күүселдериниң контроль хыналдазы чок болуп турарын пленум демдеглээн.

Районнуң комсомол эге организацияларының ажылының база бир четпес үүлү—комсомол даалгаларын чугулага хөрбейн турары. Комсомол эге организацияларының ажылының кошкаандан дыка хөй комсомолчуларда комсомол даалгалары чок болуп турар. Комсомолчуларның чурум-сагылгазын быжыглаар талазы-биле эге организацияларга ВЛКСМ райкому дуза чедирбейн турар. Комсомолчуларның иштинде кежигүн дадывырын чогуур өйүнде төлевес, комсомолдуң хуралдарынга барбас фактылар хөй болуп турар.

ВЛКСМ райкомунуң бюрозунуң талазындан комсомол группаларын чедир үнелеп көрбейн колхозтарда, ылаңгыя улгатырган колхозтарда комсомол группаларын тургуспаан.

Районнуң комсомол организацияларының ажылында шыңгыы частырыг — аныяктарның ортузунда политчырыдыышкын ажылын кошкатканы, аныяктарның, комсомолчуларның идей-теорийлиг билиин бедидеринге боттуг хемчеглерни албайн турары болуп турар.

Район иштинде комсомолчуларның өөредилгезиниң кандыг-кандыг формаларынга хаара тутунганының үчётту ВЛКСМ райкомунда чок, район иштинде тургустунган комсомолдуң 15 эге полит бөлгүмнерин хөй кезииниң ажылы багай, полит бөлгүмнериниң ажылдап турар шынары куду, өөредилгелерге комсомолчуларның кээп турары эвээш.

Район иштинде Ленин—Сталиниң допчу биографиязын өөренир бөлгүмнер организастатынмаан. Колхозтарда аныяктарның кежээки школаларын анаа-ла өзу-хевир барымдаалап тургускан, ооң уламындан Петропавловка болгаш Бүрен-Бай-Хаак суурларында кежээки школалар ажылын соксаткан. Сарыг-Сеп суурунда кежээки школага өөренири-биле 124 комсомолчулар болгаш аныяктар ат бижиткен, а кичээлдерге үүгле 12—15 кижи кээп турар.

Район иштинде комсомолчуларның, аныяктарның өөредилгезиниң сула болуп турарының кол чылдагааны—ВЛКСМ райкомунуң талазындан шыңгыы контрольду тургуспаанында деп пленум демдеглээн.

ВЛКСМ Төп Комитединиң IV пленумунуң доктаалы ол районда багай күүсетинип турар, культура массалыг ажылдар аныяктарның ортузунда амдаа эки чорутунмайн турарын пленум четпес деп демдеглээн. Суурларда, колхозтарда тургустунган уран-чүүлдер коллективтери ам-даа багай ажылдап турарлар.

Аныяктарның ортузунга лекция пропагандазының ажылын, бижик билбес чорукту узуткаарының демиселин эки организаставайн турарын пленум демдеглээн.

ВЛКСМ райкомунуң ажылының улуг четпестериниң бир кол чылдагааны болза, ВЛКСМ райкомунуң комсомол активинден хоорук туруп турарында.

Район иштинде комсомолдуң активи 180 кижи бар. Оларның өөредилгелерин кошкаш организастаан, олар-биле хүн-бүрүнүң ажылын экижитпээн.

Районнуң комсомол организацияларында комсомолдуң өзүлдезиниң куду болуп турары болза, эге организацияларның ажылының куду деңнелде турарын херечилеп турар. Ооң кол барымдаазы чүл дээрге, районнуң комсомол конференциязы эрткенден бээр үениң иштинде үүгле 68 аныяктарны ВЛКСМ кежигүнүнге киирип алган. Ол-ла үениң дургузунда 20 комсомол организациялары өзүлде чок болган.

ВЛКСМ Каа-Хем райкомунуң ажылының дугайында пленумга санал берген ВЛКСМ райкомнарының секретарылери болза, ол райкомнуң ажылын анализтеп көрбүшаан, боттарының районнарынга комсомол организацияларының ажылының чоруп турарын чугаалап, ажылдың арга-дуржулгаларын солчур эки саналдарны бергеннер.

ВЛКСМ обкомунуң III пленумунга ВЛКСМ Каа-Хем райкомунуң отчёт илеткелин шиитпирлээн чорук үүгле Каа-Хем районнуң комсомол организацияларының ажыл-чорудулгазынга улуг ужур-дузалыг болганы-биле кызыгаарлатынмаан, харын областың бүгү комсомол организацияларының ажылдарында шыңгыы четпестерни узуткаарынга, комсомолдуң үндезини—эге организацияларны быжыглаарынга, ВЛКСМ Төп Комитединиң IV пленумунда «Переяслав—Хмельницкий ВЛКСМ райкомунуң ажылының дугайында» үндүрген доктаалын ВЛКСМ райкомнарындан күүседиринге улуг идигни берген.

ВЛКСМ обкомунуң III пленуму Каа-Хем ВЛКСМ райкомунуң ажылының дугайында отчётту дыңнааш, тодаргай доктаалды хүлээп алган.

Колхозта партия ажылын экижидер

Чоокта чаа, ВКП(б)-ниң Кызылдың көдээ райкомунуң бюрозунга «Чкалов» колхозтуң даргазы эш Самароковтуң колхозтуң кышкы мал ажылының дугайында илеткелин дыңнаан.

Ооң илерээни болза, колхозтуң малының кышкы азырал, ажаалгазы онза багай байдалда туруп турар, мал чеми тонген. Ажыл аттары арыг баксыраан. Мындыг янзылыг берге байдал болуп турда-ла, колхоз даргазы эш Самароков бодунуң хүлээлгезин багай күүседип, колхозтуң ажыл-агыйын удуртуруп барык-ла соксаткан турган, ооң уламындан колхозтуң ниити ажыл-агыйын сандарадырынга чоокшулаан турган. Күш-ажыл кылып шыдаар 120 хире колхозчулардан үүгле 11 кижи мал ажылынга ажылдап турган.

Бо бүгүнү барымдалааш, 15 хонук хуусаада колхозтуң ажыл-агыйында четпестерни узуткаарын эш Самароковка шыңгыызы-биле дааспышаан, колхозтуң баштаар чериниң болгаш партия организациязының ажылынга практиктиг дузаны көргүзери-биле 3 кижи составтыг бригаданы ВКП(б) райкому болгаш райкүүском организастап чоруткан. Партия райкомунуң бюрозу кышкы мал ажылының талазы-биле ооттандырып чорудар хемчеглерни айыткан доктаалды районнуң бүгү колхозтарынга, ында партия организацияларынга удуртулга болдуруп үндүрген.

Р. ОЧУР-ООЛ.

Бистиң чедиишкиннеривис

Туранның райүлетпүр комбинады эрткен чылын бодунуң ажылын районнуң чонунуң негелде болгаш хереглелин барымдалааш, чаартып тургускан. Чоннуң, колхозтарның, организацияларның бир дугаар чергениң эң чугула хереглелдерин дыка хандырган. Продукцияны бүдүрүп үндүрер талазы-биле эвээш эвес чедиишкинниг ажылдарны чоруткан. 1950 чылдың дургузунда райүлетпүр комбинаттың бүгү материал-техниктиг хөреңгилерин дыка эки ажыглаан болгаш ай бүрүзүнүң планын цехтер бүрүзүнге чедир чоруткан.

Цехтер болгаш түс-тус ажылчыннар бүдүрүлдениң онаалдазын күүседиринге хүн-бүрүнүң контролю идигни берген.

Ажылга контрольду күштелдиргениннге, материал-техниктиг хөреңгилерни чөп ажыглаарына, социалистиг чарышты халбартканынга үндезилээш, Туранның үлетпүр комбинады 1949 чыл-биле дөмейлээрге, 1950 чылда ниити продукция бүдүрериниң планын 101 хуу күүсеткен.

Бүдүрүлге онаалдаларын шаг-үргүлчү ажыр күүседип турар И. Е. Никифоров, А. А. Сикачев, Н. Т. Селигеев болгаш оон-даа өске шалыпчы-стахановчуларның саны өзүп турар.

Бот-өртекти чиигедир, бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын экижидер болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле райүлетпүр комбинаттың мурнунда улуг сорулгаларны салган. База ол ышкаш районнуң колхозтарында болгаш Туран хоорайны чаагайжыдар талазы-биле ыяш дилер болгаш туйбу цехтериниң бүдүрүлде күчүзүн калбартыр ажылды райүлетпүр комбинады чорудуп турар.

1950 чылда бүдүрүлгениң ажыл түңнелин үндүрбүшаан, райүлетпүр комбинадының ажылчыннарының ниити хуралы РСФСР-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларының хүнүнге чедиишкиннинг ужуражыры-биле бедик хүлээлгелерни алган болгаш Каа-Хем районнуң райүлетпүр комбинадын социалистиг чарышка кыйгырган.

П. ХОМУТОВ,
Туранның райүлетпүр комбинадының директору.

Колхозчу бызанчыларнын хүлээлгелери

Таңды районнуң Межегей сумузунда Ленин аттыг колхозтуң колхозчулары бо чылын колхозтуң бүгү ажыл-агый адырларынга чедиишкиннерни калбартыр дээш, РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар мурнуу чарыының социалистиг чарыжынга калбаа-биле кирип, социалистиг чарыштың чаа-чаа бедик хүлээлгезин алганнар.

Колхозчу бызанчылар тудуг ажылын калбартып, РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулда хүну—февраль 18-ке чедир 6 колхозчу өрегелерни чырык чаагай чуртталга бажыңнар-биле хандырар дээш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн хүнбүрүде бедидип турарлар.

Улам ыңайгы чаа чедиишкиннер дээш

Сүт-Хөл районнуң Сүт-Хөл сумузунда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели ажыл-агыйның бүгү-ле адырларының талазы-биле, ылаңгыя мал ажылының талазы-биле районда мурнакчы колхоз болуп, өске колхозтардан мурнап хөгжүп турар.

Колхоз 1950 чылда мал өстүрериниң күрүне планын ажыр күүсеткен. Мал ажылының мурнакчылары колхозта өскен. Чижээ, херээжен колхозчу Долума 190 хойлардан 190 хураганнарны, Чаш-оол 150 хойлардан 160 хураганнарны, Чалаа 90 хойлардан 90 хураганнарны менди доруктуруп өстүрген.

Колхозтуң инекчизи Х. Чимит эрткен чайын 73 баш аныяк инектерни 90 хонук иштинде одарладып семирткениниң түңнелинде хонук бүрүзүнде бир баш инекке 1.004 килограмм деңзи немелдези чеңдип алган.

Колхозтуң мал ажылдакчылары 1951 чылда ниитиниң мал ажылынга улам ыңайгы чедиишкиннерни чеңдип алыр дээш чаңгыс эп-сеткилдиг чаа күжениишкиннер-биле ажылдап турар.

С. ШОНАЖЫК.

Ленин аттыг колхозта мал ажылы

Тес-Хем районнуң Берт-Даг сумузунда Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң мал ажылдакчылары ниитиниң продуктулуг мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын чедиишкинниг хүүседир дээш үүткүлдүг ажылдап турар.

Колхозтуң девискээри мал ажылын сайзырадырынга таарымчалыг одар-белчиир-биле байлак. Мал ажылының бригадири Начын-Хөө, партия эге организациязының секретари Шимит-оол, колхоз баштаар чериниң даргазының оралакчызы Мөнге мал ажылын бедик деңнелче көдүрер дээш улуг организакчы ажылды чорудуп турар.

Малдың баш санын өстүрер, малдың продуктулуг чоруун бедидер дээш бүгү күжүн салып турар ак-сеткилдиг малчылар колхозта өскен. Чижээ, колхозтуң чылгычызы Даажомба бир коъдан чылгыны колхоз тургустунгандан бээр малдап келген. Даажомба болза, чылгы малга мергежилдиг чылгычы. Ол эрткен чылын төрээн белерниң кулуннарын хорамча чокка камгалап алган. Колхозтуң хойжулары Сарбаа, Үстүгбей олар хой малдың чаш төлүн менди камгалап ап турар. Сарбаа, Үстүгбей олар хой малдың баш санын хоратпас, малдың деңгилдезин үргүлчү эки тургузар дээш кызымакай ажылдап турар.

Колхозтуң малчылары малдың төрүүр үезинге бүгү талалыг белеткелди чорудуп, ажылдың бүгү харыысалгазын ол-че угландырып турар.

С. МАСКЫР.

Культармейжи Салчак Шукаа

Кызыл районнуң «Советтиг Тыванның 5 чыл ою» колхозтуң Ондумда чурттап турар арат чонун бижикке өөредир херекке комсомолчу Салчак Шукаа 1950 чылдың эгезинден бээр эки ажылдап келген. Эрткен чылын 18 кижини бижикти номчуур, бижиир кылдыр өөреткен. Чоннуң бижик билбес чоруун узуткаарының хөрээнге эки киришкен дээш, Шукааны облкүүском болгаш ВКП(б) обкому хүндүлдүг бижик-биле шаңнаан.

1951 чылдың эгезинде Шукаа базала арткан бижик билбес болгаш бижикти биче билир 15 кижилиг болгум организастап алган. Олар чаа чылдан бээр 4 катап кичээлдеп турарлар. Ол өөреникчилериниң кичээлге кээп турары идепкейлиг. Кичээлдер солун болгаш билдингир болуп турар. Өөредилге эгезинден бээр А,Л,М,С,О,Н, деп үжүктерни өөреникчилер өөренип дооскан болгаш ол үжүктерге хамаарышкан сөстер, домактарны саат чок номчуп бижип турар апарган.

Шукаа кичээл мурнунда болгаш соонда өөреникчилерге солун номчулгаларын кылып берип, Кореяда болуушкуннарны доктаамал таныштырып турар.

Шукаа 1951 чылдың май айның бәйырлалынга таварыштыр өөреникчилерин эки түңнелге чедир өөредиринге хүлээнип турар.

Х. КИМ-ООЛ.

Хереглекчилер хуралы

Кызыл хоорай кооперациязының столоваяларында эрткен чылдың түңнелинде эң дээре ажылдыг болган столовая транспорт чанында 4 дугаар столовая ол. Чоокта чаа автотранспорт клубунга ол столоваяның чемненикчилери-биле, хереглекчилериниң хуралы болган.

Конференцияга столовая эргелекчизи Лоскутованың илеткелинден болгаш санал-шүгүмчүлелдерден илерээни болза, столовая эрткен чылын аъш-чем саарылгазының планын 117,8 хуу күүсеткен болгаш повар Данилованың кухнья ажылын сайзырадыр хелгени-биле бүдүрүп үндүрүп турар чем продукциязының шынары экижип, бот өртээ чиигеп турар.

Хоорай кооперациязының бүдүрүлге килдизинден (начальниги Лебитев) чигээт чүүлдери-биле өй-шаанда хандырып турган болза, оон-даа артык эки түңнелдиг болурун илеткелчи чугаалаан.

Хуралдың киржикчилери үүгле 4 дугаар столовая дугайын эвес, харын хоорайда 2—3 дугаар столоваяларның ажылдарында четпестерни илередип, ол четпестерни дарый чок кылыр дугайында саналдарын Скорохотов, Лучихина болгаш өскелер-даа берип турганнар.

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн таварыштыр бо чылдың бирги кварталында бараан саарылгазының планын хуусаа бетинде 110 хуу хүүседир дугайында социалистиг чарыштың бот хүлээлгезин 4 дугаар столовая коллективи алган

А. КИЛИН.

Кызыл хоорай Совединиң ийи дугаар сессиязы

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң 2 дугаар сессиязы январь 24-те болуп эрткен.

Сессияга соңгукчуларның хоорай Совединге берген чагыларын күүседир дугайында хемчеглерни чугаалашкан.

Ол дугайында хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң даргазы эш И. А. Кузнецовтуң чугаалааны: чер-чер Советтеринге соңгулдалар кампаниязының үезинде агитпунктуларны, бүзүретирген төлээлекчилерни дамчыштыр болгаш хоорай Совединге депутаттарнын кандидаттары-биле ужуражыышкыннарга, база өске-даа соңгулда мурнунуң хуралдарынга бистиң эргим соңгукчуларывыстан 131 санныг чагыларны бергеннер.

Ол чагыглар шупту хоорайның ажыл-агыйын болгаш чуртталга амыдыралын сайзырадырынга чугула чагыглар болган. Чижээ, бүдүрүлгелер талазы-биле электри станциязының ажылын сайзырадыр, бажыңның иштики херекселдерин, туйбу, чугай, дилиндек ыяш материалдарны хөйү-биле бүдүрүп кылыр, хлеб быжырар заводту дарый тудар, садыг талазы-биле: хүндүсү болгаш көжээки садыгларның санын көвүдедир, хоорайның чөөн, барын талаларынга магазиннерни ажыдар, сүт бараан аймаан хөйү-биле садыглаар, коммунал ажыл-агый талазы-биле: чунар бажың ажылын экижидер, хоорайның чөөн, барын талаларынга чунар бабыңнарны ажыдар, чурттакчы чонну оран-бажыңнар-биле хандырылгазын экижидер, баш үүлүүр черлерни культурлуп, санын көвүдедир болгаш ол чижектиг кадык камгалалы, улус өөредилгези, культур чырыдыышкын, саңхөө, база оон-даа өске хоорайда улус ажыл-агый адырларының аайы-биле кирген хөй чагыгларның дугайын илеткелчи чугаалаан.

Ол чагыгларның иштинден 1951 чылда күүседип болур үүлдерниң планын хоорай Совединиң күүсекчи комитеди кылган болгаш чамдык чагыгларны боттандырып эгелээн. Чижээ, хоорай бүдүрүлгелерин, албан организацияларын болгаш чурттакчы чонну электри күжү-биле чөп хандырар хемчеглерни ап, алгы заводун—септелге заводу, мебель фабриказын — авторота, заозерная кудумчуну — «Тыва алдын» трестизиниң транспорт черин электри-биле чырыдар. Далган дээр-безинге тускай генераторну тургузар.

Бажыңның иштики херекселдерин хөйү-биле бүдүрүп, 1951 чылда чонга бир миллион 500 муң рубльдиң херекселдерин садыглаары-биле бүгү белеткелдерни ыяш заводу чорудуп турар. Хоорай чурттакчыларынга оттулар үүлдер садыглаар талазы-биле хемчеглерни ап эгелээн.

Совет садыгның ажылын сайзырадырынга 8 салбырлыг бир гостономну, хоорайның барыын талазынга холушкак бараанныг бир улуг магазинни, колхоз рыногунга бир улуг магазинни, хоорайның чөөн талазынга үлетпүр бараанныгының бир магазинин болгаш 2 смен ажылдаар бир гостономну бо чылын ажыдарынга горпо баштаар чери белеткеннип турар.

Хоорайда малдыг кижилерге бо чылын 300 тонна сигенни кезип, сентябрь 1-ден эгелеп садыглаарын инвалидтер артели хүлээнип алганнар. Хоорайга баш үүлүүр черлер тургузарынга 30 муң рубльди немей төлевилээн. Чунар бажыңга улус хүлээп алырының хүн шактарын таарыштырган.

Эмнелге ажылын сайзырадырынга чаа поликлиниканы ажыткан. Анаа ажылдап турган 8 эмчилериниң саны 14-ке чедир өзүп, мурнунда бир хүн үүгле 190 кижини шинчип турган болза ам хүн бүрүде 340 кижи чедир шинчип эмнеп турарлар. Аарыг кижилер чыдар чер 30 орун чедир өскен. Улуг-Хем ол чарыынга эмнелге пунктузун ийи дугаар кварталда ажыдар, хоорайны 6 кезекке чаргаш, участок бүрүзүнге 2—2 эмчилерни быжыглаар болгаш поликлиниканың чепсек-херекселдерин чаартырынга 35 муң рубльди немей төлевилээн. Хоорайның чөөн талазынга эм үүлдери садыглаар магазинни бо чылдың бирги кварталында тургузарын аптека эргелели белеткенип эгелээн.

Оон ыңай улус өөредилгезиниң, уруглар ортузунга ажылдарны, кино, театр болгаш хоорай садының ажылын сайзырадыр талазы-биле ап турар хемчеглер дугайын илеткелчи чугаалаан.

Илеткел төнген соонда соңгукчуларның чагыын өй-шаанда күүседиринге хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң ап турар хемчеглери кошкак болгаш ылаңгыя Советтер ажылын чоннуң ортузунга экижидер талазы-биле соңгукчуларның чагыын күүседиринге чогуур хемчеглер планда көрдүнмээн, база хоорай Совединиң чанында доктаамал комиссиялар, күүскомнуң килдистери ам-даа багай ажылдавышаан турарын, РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар белеткелдериниң кошкаан, база хоорайда электри күжү камнавас чорукту депутаттар шыңгыызы-биле шүгүмүүлээн.

Чугаалашкан айтырыг дугайында делгеренгей шиитпирни сессия хүлээп алган.

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАР СӨҢГУЛДАЛАРНЫҢ БҮДҮҮЗҮНДЕ

Социалистиг Армениянын кайгамчыктыг чедиишкиннери

ССРЭ-ниң акы-дуңма улустарының сталинчы найыралдыг өг-бүлезинге Армения шаандагы хожудангай чурт турганыдан улуг күштүг индустриялыг, бедик хөгжүлделиг көдээ ажыл-агыйлыг мурнакчы республика болу берген.

Ленин—Сталинның партиязының удуртулгазы-биле армян улус ажыл-агыйның бүгү адырларының оон ыңайгы хөгжүлдезиниң талазы-биле улуг тургузукчу ажылды чорудуп турар. Ылаңгыя улуг-улуг чедиишкиннер дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылдың планының чылдарында республикага чеңдип алдынган. Ол-ла үеде үлетпүр продукциязының бот деңзизи дыка өрүлээн. Совет Армениянның честиң, химиянның, металл ажылдап кылырының станок тудуунуң, электромашина тудуунуң үлетпүрү, тудуг материалдарының үлетпүрү, аар болгаш чиик үлетпүрүнүң өске-даа адырлары дүрген темпилер-биле сайзырап турар.

1949 чылда республиканың үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1940 чыл-биле дөмейлээрге 215 хуу болган. Ол болза бистиң үлетпүрүвүс дайын мурнундагы деңнелди ийи катап ашканы ол болур. Эрткен 1950 чылдың үш дугаар кварталының планы 103 хуу кылдыр күүсетинген; 1949 чылдың үш дугаар кварталы-биле дөмейлээрге үлетпүрүнүң ниити продукциязы 12 хууга өскен.

Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылдың чүгле дөрт чылында республикага 50 ажыг үлетпүр бүдүрүлгелери ажылдап эгелээн, 27 заводтар болгаш фабрикалар чаартынып тургустунган. Чаа бүдүрүлгелерниң санында-ла металл конструкцияларының, электри-чырыткылыг арматураның, авто-септелгениң заводтары, база шампан арагаларның болгаш тудуг материалдарының комбинаттары бар.

Совет Армениянның он-он бүдүрүлгелери чыл планчарын хуусаазындан бирийи ай мурнай күүсеткеннер, а ынчаарга чамдык заводтар болгаш фабрикалар беш чыл планнарын безин күүседип алганнар. Республиканың мурнакчы үлетпүрүг району болур Сталинский район эрткен 1950 чылдың бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде дооскан. Улуг чедиишкиннерни эрткен чылдың ноябрьниң төнчүзүнде шагда-ла чыл болгаш беш чыл планнарын күүседип алган шил заводунуң коллективи база чеңдип алган. Ереванның тугуй кылыкчылары бо чылга планнаан «ЗИС—150» дээр чүүк машиналарынга херек чаа хевирниң автошывыын кылып үндүргеннер. Муллитовтуг завод беш чыл планын эрткен 1950 чылдың төнчүзүнде күүседип алган.

Совет армениянның энергедиктиг ажыл-агыйы көстүп көрбээн темпилер-биле хөгжүп турар. 1949 чылда Севан-Хөлдүң суг күжү-биле ажылдаар электростанциязы ажыглалга кирген болгаш ооң дузазы-биле республиканың электростанцияларының күш-шыдалы 20 хууга улгаткан. Сөөлгү ийи чылда районнарның дыка хөй күш-шыдалдыг суг күжү-биле ажылдаар электростанциялары ажылдап эгелээн.

Улуг чедиишкиннерни дайын сөөлүндеги чылдарда бистиң республикавыстың социалистиг көдээ ажыл агыйы чеңдип алган. 1949 чылда көдээ ажыл агыйның ниити продукциязын 1940 чыл-биле дөмейлээрге, ховең — 135 хуу, тапкы — 240 хуу, чигир свёклазы — 274 хуу, картофель — 300 хуу болган. Эрткен 1950 чылда республика болза, 1949 чылда бергенинге бодаарга төрээн күрүнезинге 320 муң пуд тарааны хөйнү берген болгаш ховең дужаарының планын хуусаа бетинде күүсеткен.

1950 чылда күрүнеге 19.174 центнер ховеңни дужааган. Сөөлгү үш-дөрт чылдарда тарылга шөлү дыка көвүдээн, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүг чоруу элээн өрүлээн. Көдээ ажыл-агыйның техникаг хандырылгазы көскүлең болуп өскен. Армениянның колхозчу ховуларында муң-муң тракторлар ажылдап турар. Тракторлар, комбайннар болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналары ажылдап турар. Сугарылга каналдарының четкилерин калбартыр талазы-биле улуг ажыл кылдынган.

Республикада ниити, продуктулуг мал ажылының хөгжүлдезиниң үш чыл планы чедиишкиннии-биле боттанып турар. 1940 чылдан 1950 чылга чедир улуг бода малдың баъш саны 30,6 хуу көвүдээн, а үүрмек бода малдың баъш саны 80,6 хуу болган. Чылгы малдарның болгаш хаваннарның баъш саны база көвүдээн. Мал бажының өскени-биле чергелештир ооң продуктулуг чоруу катап дыка өрүлээн.

Көдээ ажыл-агыйда электрижидиишкин калбарган. Республиканың бүгү колхозтарының 60 ажыг хуузу шагда-ла электрилиг апарган.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле чедиишкиннер дээш үш муң ажыг мурнакчылар орденнер-биле болгаш медальдер-биле шаңнатыргылаан. Оларның иштинден 118 кижи Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп аттарны алганнар.

Үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдези-биле чергелештир ажылчы чоннарның материалдыг шыдалгыр байдалы болгаш культурлуг деңнели өрүлээн. Армениянның, хоорайларында болгаш суурларында улуг чурталга тудуушкуну боттанган. Дайын сөөлүндеги беш чылдың чүгле дөрт чылдарында республиканың хоорайларыга 460 муң дөрбелчин метрлиг чурталга бажыңнары тутунган болгаш ам оларда улус шагда-ла чурттап турар. Ол-ла үеде суурларга 10 муң ажыг чаагайжыткан бажыңнар тургустунган. Агрохоорайларның тудуушкунары база эгелээн.

Армян улустуң национал хевирлиг, социалистиг утка шынарлыг культуразы чечектелип сайзырап турар. Республикада бижик билбес чорукту шагда-ла чок кылып узуткаан. Дайын сөөлүндеги үеде суурларга ыяавыла өөрениринiң бүгү ниити, чеди чылдың өөредилгезин болгаш хоорайларга ортумак өөредилгени чедиишкинниг боттандырып турар. Ам республиканың школаларында 300 муң ажыг уруглар өөренип турар. 15 муң аныяк оолдар болгаш уруглар, 17 дээди өөредилге черлеринде өөренип турарлар. Республика театрларның, библиотекаларның, кинонуң болгаш өске-даа культур-чыдыышкын албан черлериниң калбак четкизи тургустунган.

Ленинчи—Сталинчы национал политиканың бир чаа тодаргай илергейээшкини болза, эш Сталинның инициативазы-биле 1943 чылда Армян ССР-ниң эртемнер Академиязын тургусканы бо лур. Академияның 58 институттарында болгаш эртемниң албан черлеринде 1900 чыгыы эртем ажылдакчылары ажылдап турар. Сөөлгү ийи-үш чылдарда Совет Армениянның эртем ажылдакчылары совет эртемге улуг салыышкынны киргеннер. Ылаңгыя ада-чурттуң эртеминге ол салыышкынны Сталинчы шаңналдарның лауреаттары Амбарцумян, Алиханов, Алиханян болгаш өскелер-даа киргеннер.

Армян чогаалчылар, композиторлар, чурукчулар үре-түңнелдии-биле ажылдап турар. Дайын сөөлүндеги чылдарда литературага болгаш уран чүүлге хөй-хөй талантылыг аныяктар киржип турар.

Совет Армениянның найсылалының бүдүш-тургузуунга онза улуг өскерлиишкиннер болган. Ереван хүн-үргүлчүле чаагайжып бар чыдар болгаш Совет Эвилелиниң эң чараш хоорайларының бирээзи болу берген. Чүгле эрткен чылын безин аңаа дыка хөй бүдүрүлгелер, күрүненің, хөй-ниитиниң база чурталга бажыңнары, культураның төптери, эмнелгелер, амбулаториялар, коммунал албан черлери тутунган.

Ол бүгү кайгамчыктыг чедиишкиннерни бистиң республикавыс большевик партияның болгаш улустарның баштыңчызы улуг Сталинның удуртулгазының ачызы-биле, ССРЭ-ниң акы-дуңма улустарының канчаар-даа аажок улуг дузаламчызының, ылаңгыя улуг орус улустуң дузаламчызының түңнелинде чеңдип алган.

Армян улус бодунуң хостакчызы болгаш ынак баштыңчызы эш Сталинга өөрүп четиргениниң демдээ кылдыр Ереванда И. В. Сталинның улуг бүдүш-хемчээлдиг тураскаалын тургускан.

Армян улус болза республиканың Дээди Совединге соңгулдаларга бистиң улуг Совет Эвилеливистиң улустарының найыралының улам-на улуг быжыышкынының үезинде белеткенип турар. Армян улус болза, бистиң хөй националдыг күрүневистиң бүгү улустары-биле кады тайбың дээш туржуп турар. Армян улус тайбың талалакчыларының шимчээшкининге идепкейлии-биле киржип, бодунуң кызымакай хүш-ажылы-биле бүгү делегейге тайбыңның чөленгиижи—Совет Эвилелиниң күчүшыдалын быжыглап турар.

Бистиң улузувус коммунизмниң тургузуушкунунуң улуг сорулгаларын чедиишкиннии-биле шиитпирлеп турар үеде капиталистиг чурттарда ажылчы чоннарның байдалы улам-на дорайтап турар. Бистиң-биле кожа турар турцияның ажылчы чону чурттарының эң бөдүүн негелделерин безин чидирип, хөй миллион тараачыннар аш-чутта, өлүмде таварышкан болуп турар. Турк чазак аштангы түренги байдалдың ужурундан болган тараачыннарның хөделиишкиннерин базарынче акша хөреңгилерни харам чокка үндүрүп турар. Ол-ла үеде Турк чазак көдээ ажыл-агыйның байдалын экижидеринче кандыг-даа акша хөреңги үндүрбейн турар. Чижээ, 1949 чылда көдээ ажыл-агыйга чүгле 38,5 миллион лира (акша) үндүрген, ынчаарга полицияның болгаш жандармерияның чарыгдалынга 77 миллион лира үндүрген ийикпе, азы көдээ ажыл-агыйга чарыгдаан чарыгдалындан ийи катап хөй болган. Турцияның чер эдилекчилериниң 90 хуузу ыяш андазынны ажыглап турар. 1948 чыл-биле дөмейлээрге чурттуң тарылга шөлү эрткен чылда 27 хуу эвээжээн.

Турцияның ажылчы чоннарының амыдырал деңнелиниң дорайтаанының дугайын калбак хереглелдің бараннарының өртээниң доктаамал өзүлдезиниң чижектери чугаалап турар. «Акшали» солуннуң дыңнатканы болза, бо эрткен чылдың чүгле алды айларында тараа өртээ 631 хуу өрүлээн, бода малдың—552 хуу, мал ажылының продуктулары—516 хуу, пөстүң—468 хуу болгаш оон-даа өске.

Турцияда үргүлчүнүң аъш-чем чедишпес болгаш түренги чорук, база эмчи хандырылгазының чок болуп турарының ужурундан чоннуң ылаңгыя чаш уругларның өлүр чоруу канчаар-даа аажок көвүдээн. Чылдың-на Турцияга туберкулёзтан 40 муң кижи өлүп турар; чылда 400 муң уруглар өлүп турар.

Турк ажылчыннар база эки эвес байдалда чурттап турар. Кээргел чок дарлалга таварышкан ол ажылчыннар чаржынчыг эвээш ажыл төлевири ап турар. Турцияда каш миллион кылдыр санатырып турар ажыл чоктарның салым чаяаны улам дорайтаан. Чүгле чаңгыс Стамбулда ажыл чоктарның саны 100 муң хижиден ажып турар.

Турк чоннуң амыдыралының байдалы мындыг болуп турар-дыр. Бодунуң чуртунуң эрге-ажыктарын садыпкан Турцияның чагырыкчылары америк империалистерге шуут чалчалап кириненнер. «Маршаллдың планының кыскажынга кинчилеткен Турция болза, бодунуң тускай турар чоруун ышкынышкан болгаш бодунуң амыдыралын, экономиказын Уолл-стриттиг эрге-ажыктарынга чүму-биле чагыртырып алганнар.

Совет Армения Турциядан чүгле Аракс хем-биле аңгыланып турар Шынында чечектелип сайзырап турар, өөрүшкүлүг болгаш аас-кежиктиг Армениянны ол түренги, карангы-бүдүүлүк, маршаллчыткан Турциядан бүдүн чүс чылдар аңгылап турар.

Совет Армениянның ажылчы чоннары республиканың Дээди Совединiң соңгулдаларынга канчаар-даа аажок күзел сорук кириишкини-биле белеткенип турарлар, Бистиң республикавыста ажылчы чоннарның чаа хүчүлүг көдүрлүүшкүнү өзүп тудар. Совет Армениянның ажылчыннары, колхозчулары, интеллигенциязы соңгулдаларның хүнүн улус ажыл агыйының, культурапың, эртемниң болгаш уран-чүүлдүң талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг демдеглеп турар.

Республиканың Дээди Совединге болур соңгулдаларның хүнү болза, совет социалистиг демократияның чаа тиилелгези болур. Бо хүннерде, армян улус төрээн большевик партияга, Совет чазакка, бистерни коммунизмче бурунгаар чорудуп орар, улустарның улуг баштыңчызы эш Сталинга бодунуң хажык чок бердингенин база катап коргүзер.

С. А. ГЕВОНДЯН,

Армян ССР-ниң Дээди Совединiң Президиумунуң секретари.

Чедиишкиннерден баш дескиниишкини

Каа-Хем районда «Сталинчы орук» колхоз (даргазы Чамбалдоо) бодунуң хемчээлиниң болгаш тарылга шөлүнүң талазы-биле районнуң колхозтарының бир дугаар черин эжелеп турар.

Эрткен чылдың дүжүт ажаап алыышкынының үезинде колхоз даргазы эш Чамбалдоо өске биче колхозтар ышкаш ажылды чиик болгаш эки күүседип турар мен, тараа хүлээп алыр пунктудан бир дугаар квитанцияны мен алдым, тараа дужаалгазын база бир дугаарында доозар мен — деп чоргаар чугаалап турган. Ол херек кырында шыы болган.

Күрүнеге дужаар тараа дужаалгазы чүгле доозулган соонда бүгү ажылдың шынары тодаргай кудулаан. Колхозчуларның ховуже үнери 4—5 катап кызырылган, ооң соонда чоорту колхозчулар ховуже шуут үнместээн.

Комбайн-биле ажааган сөөлгү он-он гектар чиңге тарааны болгаш кызыл-тасты, тодаргайлаарга 1.600 центнер тарааны складче сөөртүрүн эш Чамбалдоо организаставаанындан ук тараа ажык шаңда артып калган. Ол тарааны складче сөөртүр дугайы эш Чамбалдоонуң сагыжынга-даа кирбээн. Ук тарааны күсү суг чаашкын өтүрүп баксыраткан, ооң соонда улуг хар ол тарааны сандан үндүр хөме чагган. 147 гектар черниң тараазы мынчага чедир бастыртынмаан турда «МК—1100» деп мслотилканы тараа бастырылгазынга ажыглавайн турар.

1951 чылдың часкы тарылгазынга хереглетинер 1500 центнер үрезинден чүгле 500 центнер үрезин урдунган, үрезинниң арыглаашкынын багай организастаан, ооң-биле кады үрезин болза, тарыырының кондициязынга таарышпайн турар. Көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш чепсек-хереклелериниң септелгези оон-даа дора болуп турар. Бо хүннерге чедир-ле чаңгыс-даа илиир, сеялка болгаш андазын септетинмээн. Оларның хөй кезин хову саналдыр октагылапкан, ооң ужурунда оларны дилеп тывары безин бергедээн.

Колхозтуң баштаар чери болгаш колхозтуң даргазы эш Чамбалдоо четпестерни узуткаар дугайында кандыг-даа хемчег албаан, харын күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп турар. Күрүнеге тараа дужаалгазы доозулган соонда эш Чамбалдоо хүннүң-не эзирик турар болгаш ажылга хаая үнер апарган. Чижээ, колхозта агрономия курзунуң өөредилгезиниң чоруп турарының дугайында хыналда кылыры-биле келген МТС-тиң улуг агроному эш Носов «Сталинчы орук» колхозка чеңдип келгеш чүүү-даа кылып шыдаваан, чүге дээрге, колхоз даргазы эш Чамбалдоо кандыг-даа дузаламчы көргүспээн болгаш эзирик турган. Ынчаарга колхозчулар боттарының билиин бедидер дугайында улуг күзелди илередип турар.

«Сталинчы орук» колхозта күш-ажылдың сагылга-чурумунуң кошкак чоруунуң дугайы, колхоз даргазы Чамбалдоонуң ажыл-агыйжы эвес чоруунуң дугайы ВКП(б) райкомунуң секретари Зайцевке, райкүүском даргазы эш Дежневка эки билдингир. Ындыг болза-даа, ВКП(б) райкому болгаш райсоветтиң күүскому кандыг-даа хемчег албайн турар. Ол дугайында хөй санныг актылардаа колхоз даргазы Чамбалдоонуң ажыл-агыйжы эвес чоруунуң дугайында хөй удаа сагындырыглар-даа турган.

Ынчангаш, ВКП(б) райкому болгаш райсоветтиң күүскому «Сталинчы орук» колхозтуң ажылынга бүгү таланың дузаламчызын көргүзүп, чедиишкиннерден баш дескиниишкинин уштуру негетинип турар.

М. КРАВЦОВ.

Районда күш-культура ажылы чорувастаан

Күш-культура ажылы болза, Төрээн чурттуң камгалалынга канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг айтырыг болур. Күш-культураның ажылын сайзырадыр дугайында большевик партия болгаш Совет чазак улуу-биле сагыш салып, чыл-бүрүде күрүнеден дыка хөй түңнүг хөреңгилерни чарыгдап турар. Ол чугула ажылды Чаа-Хөл районнуң партия, комсомол, профэвилел болгаш күш-культураның организациялары барык-ла шуут уткан.

Күш-культураның кышкы ажылдарын организастап чорударының кончуг таарымчалыг үези шагда-ла эгелээн турбужа, район школаларында, колхозтарда, Чаа-Хөл суурда ол ажылдың чыды-даа чок болуп турар. Тус-тус черлерде спорт хереклелери лыжалар, конькилер чок. Лыжа, коньки дугайында райпо даргазы эш Комбуйга айтырыг тургузарга, тодаргайы-биле харыылап бербес. Районга чүгле 12 санныг эш лыжалар чагыдыш эккелген. Ол дээрге, районда күш-культурага ханы ынакшылдыг хөй санныг оолдар, кыстарның санынга бодаарга, далайга дамды шаа-даа четпес сан болур дээрзи билдингир. Чүгле ол-даа эвес, күш-культура, спорттуң өске-даа массалыг хевирлери база-ла чорувастаан. Ол ажылдар дугайында район организацияларының удуртукчулары саазын кырынга айтыышкын шиитпирлер үндүрүп каар боордан башка, херек кырында боттуг удуртулга-биле хандырбаян турар.

Ооң-биле кады, чүгле бистиң районда-даа эвес, харын бүгү области-та сөөлгү каш чылдарда күш-культура спорт ажылының баксыраанын кижи кайгаар чүве?.. Обласка болуп эрткен социалистиг чаартыышкыннардан ажылдың бо участогу онза илдеги-беле чыъдып калган. Кижи дыңнаарга, облкүүском чанында күш-культура, спорт херээнiң тускай комитеди бар дижир. А ол комитет та чүүү ылып турар чүве ыйнаан? Комитет чүве болганда, ол бүдүн штаттыг, шалың ап турар элээн хөй ажылдакчыларлыг дээрзи черле билдингир. Ол комитеттиң ажылдакчызы районнарга чылчылы-биле көзүлбестээн.

Аныяк өскеннерни күш-культура, спорт ажылынче калбаа-биле организастап, күш-культураның эки-тура ниитилелдерин районнарга, албан организацияларга, школалар болгаш колхоз, совхозтарга дарый тургускулап, ол чугула ажылды шыңгыырадып, аныяк өскеннерни кадык, шыырак салгакчылар кылдыр кижизидер ажылдың удуртулгазын партия, комсомол, профэвилел организациялары болгаш күш-культура, спорт херээнiң область комитеди бодунуң холунга алза чогуур.

М. МААДЫР-ООЛ.

Колхозтарны организас ажыл-агый талазы-биле быжыглаары— большевиктерниң дайынчы сорулгазы

Каа-Хем районнуң партия организациязының V конференциязы 1951 чылдың январь 13-тен 15-ке чедир болуп эрткен. Конференция ВКП(б) райкомунуң отчёттуг үениң иштинде чоруткан ажылының дугайында ВКП(б) райкомунуң секретари эш М. К. Хорлуг-оолдуң илеткелин дыңнаан чугаалашкан. Эрткен чылын район бодунуң мурнунда турар ажыл-агыйның сорулгаларын чедиишкиннии-биле күүсеткен. Эш Сталинга чоруткан чагаазында алган социалистиг хүлээлгелерин районнуң ажылчы чоннары алдарлыы-биле күүсеткен. Часкы тарылганың планын 111 хуу күүседип, тарылга шөлүн 12 хуу калбарткан, чер аңдарар планны 123 хуу, күрүнеге ыяавыла дужаар тараа планын хуусаа бетинде 133 хуу күүсеткен. Районнуң колхозчулары күш-хүнүнге 3-тен 5 чедир килограмм тарааны алганнар.

«Сталинчы орук», (даргазы Чамбалдоо, партия организациязының секретари Дарма), «Октябрь 30 чыл ою» (даргазы Чернов, партия организациязының секретари Чунарёв), «Красное знамя» (даргазы Есипов, партия организациязының секретари Семенов) болгаш өске-даа колхозтар тараа шөлдериниң бедик дүжүттү алганнар. Эрткен чылын «Красное знамя» болгаш «Победа» колхозтар электростанцияларының тудуун дооскаш, ажыглалга киргеннер.

«Ленинчи орук», Борцы» колхозтарда партия организациялары колхозчу массаларның ёзулуг баштакчылары болу бергеннер.

Тараа ажаап алыышкынының үезинде хүнде 4000 сноптарны баглап турган Попов, Иванов 5 тонна кывар чүүлдерни камнап алган, трактор бригадазының бригадири Александр Прокудин хойну эки ажаап турар болгаш өзүлденің баш планын дыка ажыр күүсеткен. «Октябрь 30 чыл ою» колхозтуң хойжузу Данчаоол ышкаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларын демдеглээри өөрүнчүг. 15 биче колхозтарны 8 улуг колхоз кылдыр катыштырган. Бо бүгү чедиишкиннер болза, ВКП(б) райкомунуң талазындан көдээ ажыл-агыйны удуртурун экижиткениниң түңнели болганы дадагалзаа чок.

Ооң-биле кады ВКП(б) райкомунуң секретари эш Хорлуг-оолдуң илеткелинде ВКП(б) райкомунуң бюрозунуң болгаш райкүүскомунуң талазындан көдээ ажыл-агыйны удуртуп турарында шыңгыы четпестер илерээн.

Районнуң көдээ ажыл-агый килдизи (эш Агапов) колхозтарны ам-даа сула удуртуп турар болгаш МТС директору (эш Зайцев) колхозтарга дузаламчыны четпес көргүзүп турар.

Ооң-биле кады Ворошилов аттыг болгаш «Октябрь 30 чыл ою» колхозтарының партия организациялары (секретарьлери эштер Пихенки, Чунарёв) бедик дүжүттү өстүрүп алырынче колхозчуларны мобилизастап шыдаан хирезинде, тэраа бастырылгазын дооспаан болгаш үрезин урар ажылды хандырбаап, часкы тарылганың белеткелин багай удуртуп турарлар. Отчёт илеткелдің талазы-биле конференцияга келген 55 делегаттардан 33 кижи чүве чугаалаан.

Санал берген коммунистернiң барык шуптузу ВКП(б) райкомунуң талазындан улгатыр катыштырган колхозтарны организас ажыл-агый талазы-биле быжыдарын четпес удуртуп турарының дугайында большевикчи чидиг шүгүмчүлелдерни кылганнар.

1933 чылдың январьде болган ВКП(б) ТК-ның болгаш ТКК-ның пленумунга «көдээде ажыл дугайында» кылган илеткелинге эш Сталинның айытканы болза, колхоз тургузуу көдээ ажыл-агый дугайында партия организацияларының сагыш-салыышкынын болгаш харыысалгазын эвээжетпейн, харын көвүдедип турар, олар болза, колхозчу амыдыралдың иштинче бүгү тала-биле хандыр кирер, колхозчу массалар-биле боттарының харылзаазын быжыглаар, колхозтарда болуп турар үүлдерни шуптузун билир, оларга дузаламчы чедирер.

Эш Сталинның бо айтыышкыннары болза, колхозтарны улгатыр катыштырып, колхоз бүрүзүн удуртур сорулга эвээн нарыыдап турарының үезинде онза ужур-дузалыг болуп турар. Ооң ужурунда санал берип чүве чугаалап турган коммунистер бо айтыышкыннарны районнуң партия организациязы канчаар хүүседип турарын онзазы-биле демдеглеп турганнар.

ВКП(б) райкому колхозтарны улгатыр катыштырар талазы-биле багай эвес ажылды чоруткан. Улгатыр катыштырган бүгү колхозтар тарылга шөлүнүң, ажылчын күжүнүң, тыртар хүштүң болгаш өске-даа эконом байдалдарның талазы-биле алырга, оларның моон соңгаар хөгжүп сайзыраарының перспективинге бүрүн тааржып турар.

Ындыг болза-даа, партия райкому улгатыр катыштырган колхозтарны ам-даа четпес удуртуп турар. Партия райкомунуң секретарьлери улгатыр катыштырган колхозтарны болгаш ында партия организацияларын удуртурундан чай лай берген болгаш оларның ажылдарын ала-чаягаарлаар чорукче салыпкан.

Колхозтарны улгатыр катыштырып каан боордан өске, ВКП(б) райкомунуң бюрозу болгаш ооң секретарьлери районнуң ажыл-агыйын эренгей кыры-биле удуртуп турганын, колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыдар кол сорулганы райком кошкак боттандырып турарын санал берген эштер чидимбиле шүгүмчүлээннер.

ВКП(б) райкому болгаш ооң бюрозу көдээ ажыл-агыйның чаңгыс-даа тускай эртемниглерин болгаш районнуң партия, совет аппарадындан чаңгыс-даа ажылдакчыны улгатыр катыштырган колхозтуң даргазынга чорутпааны кончуг четпес деп конференциядан санаан. Районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниң эргелекчизи эш Агаповту «Победа» колхозтуң даргазынга чорудар дугайында айтырыгны бюрога тургускан болза-даа, ол түңнел чок болган, эш Агапов колхоз даргалаарындан ойталаан. Ынчангаш, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринден болгаш районнуң партия, совет органнарының аппарадының ажылдакчыларындан шилип, улгатыр катыштырган колхозтарның даргаларынче чорудар дугайында айтырыгны боттандырарын райкомнуң бюрозунга хүлээдип турар тускай үүлдү конференцияның резолюциязында киирген.

Колхозтарны боттуг удуртулга-биле хандырарындан чайлаан чоруктуң улам-ындан «Октябрь 30 чыл ою» колхозтуң күш-ажыл кылып шыдаар 140 колхозчуларындан чүгле 80 кижи ажылдап турар, 60 кижи колхозтуң ажылынга киришпейн турар. Ворошилов аттыг колхозтуң 6 коммунистери күш хүнүнүң минимумун ажылдап албааннар.

Бо фактылар болза, ВКП(б) райкому болгаш ооң килдистери ол колхозтарның партия организацияларының ажылынче кичээнгейни четпес салганын, ооң хараазы-биле ол колхозтарның партия организациязының партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг ажылдары ам-даа чогуур негелдезинге ыраактала четпейн турарын көргүзүп турар.

Партия эге организацияларының секретарьлерин кижизидер херектиң талазы-биле улуг хүлээлгезин ВКП(б) райкому четпес күүседип турар, секретарьлерниң семинарлары болгаш чөвүлел хуралдары, оларның отчёттарын дыңнап чугаалажыры болгаш сургаалда ажылдары болдунмайн турар.

Бо дугайында санал берген эштер Чернов, Никитин, Иванов, Есипов, Чамбалдоо олар боттарының саналдарынга чугаалап турганнар. Райкомнуң секретарьлери эштер Хорлуг-оол, Лобанов болгаш райкүүскомнуң даргазы эш Дежнёв колхозтарга ында-хаая барып турарлар, колхозтарны моон соңгаар быжыдар талазы-биле улуг ажыл херекти чорударын чүгле партия эге организацияларының секретарьлеринге болгаш колхозтар даргаларынга идеген каарыбиле кызыгаарлатынганнар.

«Октябрь 14 чыл ою» колхозтуң даргазы эш Елисеевтиң чугаалааны болза, бистиң колхозувус партия райкому-биле болгаш райкүүском-биле Сарыг-Септе кожа туруп турар, ындыг болза-даа, районнуң удуртур ажылдакчыларынга бистиң колхозувус ырак кылдыр сагындырып турар... Олар колхозка ында хаая көстүрлер, зелзе-даа чүгле колхозтуң конторазынга киргеш чоруй баарлар. Улгатыр катыштырган колхозтарның баштаар черлеринге күш хүнүнүң үчёдун, планнаар ажылды эмгеп турганы болгаш санаашкынны чорудар талазы-биле район төвүнден санакчы ажылдакчыларны болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин чорудуп турганы дузаламчы көргүзер шиитпирни ВКП(б) райкому болгаш райкүүском кады хүлээп алган турганнар, ол шиитпирниң күүселдези дээш ажыл чорутунмаан.

Конференцияның ажылынга ВКП(б) обкомунуң секретари эш Тока киришкен болгаш ВКП(б) райкомунуң ажылының дугайында большевикчи анализ-ти берип, Каа-Хемниң коммунистериниң мурнунга тодаргай сорулгаларны салган. Ажыл-агыйның чедиишкиннериниң быжыг болгаш үр турар чоруу партийжи-организастыг, партийжи-политиктиг ажылдың чедиишкиннериниң шуут бүрүн хамааржыр деп эш Тока айыткан. ВКП(б) райкому болгаш колхозтарның партия организациялары массаның иштинге чорудар политиктиг ажылдың деңнелин бүгү хемчеглер-биле бедидер, большевикчи шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыр. Эр, херээжен колхозчуларны күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнүң угаан-бодалынга, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын шыңгыы сагыыр чоркка амыр-дыш чок кижизидер болгаш колхозтарның ниити байлаан көвүдедир дугайында эң-не улуг сагыш салыышкынын салыр хүлээлгелиг.

Колхозтарның амыдыралынга хүн-бүрүде хандыгып, оларның херээнге идепкейлии-биле киржирин, колхозчу каадырларны шилиир, өөредир болгаш кижизидер, күш-ажылдың сагылга-чурумун организастаарын экижидер болгаш быжыдар, көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының дуржулгаларын болгаш агроном эртемниң чедиишкиннерин колхозчу бүдүрүлгелерге нептередир херекке дузаламчы көргүзерин, колхозтуң иштики демократиязын болгаш колхозчуларның чогаадыкчы боттандепкейин сайзырадырын районнуң партия организацияларындан эш Тока негээн. Колхозчу массаларның ёзулуг баштакчылары болуп часкы тарылгага чедиишкинниг белеткенир болгаш бедик дүжүттү алыр дээш, ниитиниң мал ажылының моон соңгаргы көдүрлүүшкүнү, колхозтарның суурларын чаагайжыдар талазы-биле, чаа колхозтарның төптериниң тудуунуң талазы-биле большевикчи ажылды чорудары дээш социалистиг чарышты калбаа-биле делгередир чоркту коммунистерниң болгаш комсомолчуларның мурнунга тургускан.

Илеткелдің дугайында тодаргай шиитпирни конференция хүлээп алган. Конференция болза, колхозтарны организас ажыл-агый талазы-биле моон соңгаар быжыдар болгаш көдээге партийжи-политиктиг ажылды бүгү хемчеглер-биле экижидер дугайында большевикчи дайынчы ажылдың сорулгазын көдээ ажыл-агыйда ажылдап турар бүгү коммунистерниң мурнунга салган.

Д. ШАБАГАНОВ.

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

Корь болгаш ооң-биле демисел

Корь улаанут халдавырлыг аарыг. Корь деп аарыг-биле уруглар болгаш улуг кижилер-даа аарыыр. Корьден аарываан кижилерге, оон аараан кижиден чыпшынып халдаар. Ном дептер, ойнаар херекселдер чижектиг чүүлдерни дамчып, корь аарыг кижиден кадык кижиже белен халдап шыдавас. Бир эвес корьден аараан кижиниң чем ишкен аяанга ол дораан чем чиир болза, оон аарый берип болур.

Корьден аараан кижи-биле кады чаңгыс черге, ылаңгыя өгге, магазинге, кинога, школага, эмнелгеге турар ийикпе оон туржук, даштыгаа таваржып ужуражыр-даа чүве болза, оон аарып болур. Ук аарыгның өскүдүкчүзү агаарда турар. Бир эвес ол аарыгдан аарып эгелээн өөреникчи школага келир болза, ол бүгү классты, оон туржук өске класстарга барбаан болзажок, бүгү школаны-даа аартып каап болур, чүге дизе: ук аарыгның микробтары агаарны бир кылдыр ужугуп чоруп турар чүве болганда.

Корь эң халалыг аарыгның бирээзи, ылаңгыя 4 хар чедир назылыг уруглар-ларга. Улуг кижилерге база аары-биле дээп болур. Корь кадык кижиге халдаанда, ол дораа-ла аарты бербес, 2—3 неделя болгаш ам билдирип келир. Кажан аартып эгелей бергенде, баштай думчук суу дырлаар, чөдүртүр карак аартыр, ынчалзажок эттиң изии улуг бедивес. Аарып эгелээш 4—5 хире хонганда баштай арын, а ооң соонда хөрек болгаш холдар шивишкилеп келир. Оон биче болганда демги шивишкилер улам улгадып, эт кызыл-шокар апаар. Ынчап барган үеде аарыг уругнуң эзди ханчаар-даа аажок изип келир болгаш аъш-чем ишпес, чырык удур көрүп шыдавас, үгле суук чүве ижеринге сундуг-гар аппар. Корьден аараан уругнуң ишти үргүлчү аарып, тоолгаткаш туруп бээр. Бир каш хонганда демги кызыл-шокар шивишкилер чоорту чидип эгелээр ийикпе бир эвес кавыннавас болза, 6 хире хонганда шуут чиде бээр. Ындыг болза-даа, корь сөөлүнде кавыннаашкын болганчок-ла туруп келир. Корьден аараан кижи кавыннаар болза өкпеге дегдиртип, ынчангаш оон өлүр ужур эвээш эвези-биле таваржып турар, ылаңгыя бичии уругларның талазында, Кавыннаашкынның уламындан болган өкпе дегдирилгезиниң үезинде аарыг кижи даамчырап баксыраар, арны көгерип далар үүлдер тургулаар, чүге дизе, чүректиң ажылдаары баксыраан ужурунда.

Корьден аараан сөөлүнде үргүлчү кулак аарып, чамдыкта харын-даа операция кылып (кезип) эмнээр-даа үүлдер туруп болур. Оон аңгыда, корь-биле аараан улуг-даа, биче-даа кижи туберкулёз (өкпе) аарыынга база таваржып болур чүге дизе, корь организмни кошкадып баксыраткан ужурунда туберкулёз белени-биле тыптыр.

Аарыг кижилерни канчаар ажаарыы? Корьден араан бүгү кижилерни аарыг-силиг байдалга тургузар херек. Оларның карактарын марганецтиг ийикпе, борнаяның сула эзилдирии-биле хүн санында чуур, аскын чуур болгаш чигир эзилдирии-биле чаар, борная ийикпе чылыг суг-биле арнын чуур болгаш чыжыргана ийикпе клюква суугу-биле кады чигирлиг чылыг сугну үргүлчү ижиртир. Думчуунуң иштин вазелин-биле чаар болгаш аарыг кижи шаптыг чок тыйып болур кылдыр, вазелиниг хөвең-биле думчук үдүн аъштаар херек. Аарааш 5—6 хонганда, ук аарыг уругну чылыг суг-биле чуп болур.

Аарыг кижини хүнде суук чем-биле беш катап чемгерер херек. Сүтке чигирлеп хайндырган манная кашаны, кисельди, хайындырган чылыг сүттү, шайны болгаш ак хлебти берип болур. Корьден аараан улуг-даа, биче-даа кижиге эьт болгаш тараа чиртип болбас. Корьден аары-биле аарааш экирген кижи ооң соонда ук аарыгдан катап аарывас. Ынчалза-даа корь-биле чиик аарып эргкен кижи чамдыкта катаптап аарып база болур. Корьден аарывас, аараан кижиден өскелерже халдаашкынны болдурбас төлээде үүнү кылырыл? Уруглары корьден аарып турар бажыңга ийикпе өгге барбас херек. Бир эвес кандыг-бир өөреникчиниң азы бичии уругнуң думчуунуң суу төктүп, чөдүрүп ийикпе корьниң өске-даа демдектери көстүп эгелээн болза, ону кадык улус аразынче, тодарғайлааргa, өске бажыңче, өгже, школаже, уруглар шөлдеринче болгаш яслилеринче чорутпас херек.

Корьден аараан уругну эмнелгеже соортпейн, харын олче эмчини, чок болза фельдшерни чалаар херек. Бажыңга ону чылыг, силиг байдалга ажаап карактаар, өске-биле,аңаа үргүлчү арыг хөйлең, чүгүр кетсип, чылыг чоорганбиле шуглаар херек. Ооң чем ижер савазын тускайлаар, кадык кижилерге ук савага чем кутпас. Өг-бүледе корьден аарываан бүгү уругларны ыяавыла тарыдар херек. Тарып каан уруглар корьден белен аарбас, аарза-даа чиик эртер. Корьге удур тарылганы өг иштинде кым кижи аараан болдур, ол дораан тарылганы чорудар херек, озалдап тарылга чорутканының дүжүү чок. Кылган тарылга 4 неделя дургузунда ук аарыгга күштүү-биле удурланып шыдаар, ол хуусаа иштинде аарывайн баргаш, сөөлүнде кандыг-бир аарыг уругга таварышканының ужурундан аңаа корь халдаан-дыр деп билдинзе, ону ол дораан база катап тарыыр херек.

Корьге удур тарылганы шупту уруглар-ларга кылып болур, ылаңгыя кадыы кошкак болгаш өй-өйде эьди изип чоруурларга. Бир эвес уруглар садында ийикпе яслиде азы школада турар уруглар-ның иштинден кым-бир кижи корьден аараан-дыр деп билдинзе, ооң хады турган өөрүнге доп-дораан тарылга чорудары-биле ол черлерже дүрген медеглээр херек.

Бичии уругларның кадыының дугайында Совет чазак хүн-үргүлчү улуу-биле сагыш салып, ылаңгыя корь-биле демисел чорударының хемчеглеринге хөй түүнүг хөреңгини берип турар. Уругларны кадыкшылдыг тургузар дээш медицина ажылдакчылары бүгү-ле үүлдерни кылыр хүлээлгелиг. Ол ышкаш чурттакчы чон база-ла ук херекке идепкейлии-биле киржип, ада-иелериң талазындан үүү-ле негетинер болдур, ол бүгүнү кылган турар ужурлуг. Бичии уругларның корьден аарыыр болгаш оон өлүр чоруу, ынчаарда ам эвээлеп болур.

А. ЛЕОНТЬЕВА,
областың кадык камгалал килдизиниң уругларга эмнелге профилактиктиг дуза көргүзер секторунуң начальниги.

Хайгааралдан дашкаарлаан культура бажыңы

Районнуң культура бажыңы болза бүгү масса чоннуң культурлуг хөглээшкининиң одаа болгаш хурал кылыр, лекция дыңнаар, кино көөр, уран-үүлдер бөлүмнерин организастап, концерт үндүрер чери болган турар ужурлуг.

Ындыг болур турбужа, Тоора-Хемде культура бажыңының амгы байдалы шынында кандыгыл? Үстүнде чугула сорулгаларны ол шуут-ла күүсетпейн турар. Ооң турар бажыңының тудуу эки, залдары улуг делгем болзажок, ында чылыдар печкалар чок. Орбаксамдар демирлер чыып туруп печкалар кылып каан ужурунда, олче кирген кижиниң карааның чажы ышка дырыңайнып келир.

Соңгаларның карактары четче шилдетинмээн, ойбак. Ооң ужурундан культура бажыңының ишти кижи шыдажыр аргажок соок: бүгү залдарның ишти хар-хыраа-биле дуй алдынган.

Ындыг берге байдалдарга таваржып турза-даа, ол чөгел чок ажылдап-ла турар. Масса чон дидирей-дидирей ындахаая танцы, кино, массалыг оюннарга киржип турарлар.

Ындыг соок культура бажыңынга бот-тывынгыр уран-үүлдер бөлүмнериниң ажылын организастаар дээрге, олэрның киржикчилери, массовик Чорбаа «клуб соок» дээш ынавайн турар. Ындыг чылдагаан-биле массалыг бөлүмнер мынчага чедир барык-ла шуут ажылдавайн турар.

Тоора-Хем культура бажыңының ажылында ол улуг четпестерни партия, комсомол райкомнары, райкүүском, ылаңгыя ооң культура-чырыдыышкын зилдизи боттары-биле көретура, оларны чайладып узуткаар, ону массаның культурлуг кижизидилгезиниң одаа болдурар дугайында мынчага кандыг-даа хемчег албаан.

Б. СЕРЕН.

Судтуң залындан

Улуг-Хем районнуң «Заготживсырье» конторазының кассиринге 1950 чылдың январьден апрель айга чедир ажылдап турган Е. И. Рахманова ол черниң кассазындан 3682 рубльди бодунга шиңгээдип ажыглаан. Алгы кеш өлүктү хүлээп алганының чамдык ордерлериниң хоолгазын ажегээр чок кылып турган. Е. И. Рахманова «Заготживсырье» черинден ойлап чоруткаш, Каа-Хем районнуң ыяш ажыл-агый черинин кассиринге кирип алгаш, ооң кассазындан 1671 рубль 61 копеекти база самчыгдаан, ыяш ажыл-агый черинден тургунап үнгеш, ол Кызыл хоорайда чурттап турар Бурмакинниң эт-хөреңгизин оорлаан. Оор, самчыгдакчы Е. И. Рахмановаңың бо бүгү үүлгеткен херээн иледип тыпкан.

Күрүнеиң акша-хөреңгизин үрегдеп самчыгдаан болгаш хамаатыларның эт-хөреңгизин оорлаан херектээн Е. И. Рахмановаңы — ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1927 чылдың июнь 4-те үндүрген Чарлыының чогуур үүлдеринге үндезилээш, районнуң улус суду ону 15 чылда эдип чазаар күш-ажыл лагеринге хоругдап шииткен.

П. КЕНДЕН.

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының январь 25-те медээлээни болза:

Улустуң армиязының кезектери биле кыдат эки-турачылар бүгү фронтуларга дайынчы чорудуушкуннарны чорутканнар.

Дайзынның тыылында дайылдажып турар улустуң партизан отрядтары дайынчы операцияларны калбартып чорударын үргүлчүлеп турарлар.

(СЭТА).

КОРЕЯНЫҢ УЛУС-ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКАЗЫНЫҢ УЛУСТУҢ АРМИЯЗЫНЫҢ ДАЙЫНЧЫЛАРЫН ШАҢНААНЫ

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң Дээди хуралының Президиумунуң 1951 чылдың январь 22-де Чарлыы-биле америк агрессчилериниң чепсектиг күштеринге удур ада-чурттуң хосталгалыг дайынынга эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруктарны кылганы дээш, Кореяның улус-демократтыг республиказының Маадыры атты Улустуң армиязының офицерлери Ким Сан Хо, Ю Вон Чен болгаш Дон Ден Ун оларга тывыспышкан, Алдын медальди болгаш Күрүне тугу» орденниң бир дугаар чергези-биле шаңнатканнар. Но Чер Ен болгаш ужудукчу Пак Ги Су «Күрүне тугу» орденниң бир дугаар чергези-биле шаңнатканнар.

(СЭТА).

УЛУСТУҢ АРМИЯЗЫНЫҢ АЛДАРЛЫГ АРТИЛЛЕРЖИЛЕРИ

ПХЕНЬЯҢ. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң Дээди хуралының Президиумунуң 1951 чылдың январь 22-де Чарлыы-биле эрес-дидим маадырлыг чоруктарны болгаш чедиишкиниг дайынчы чорудулганы кылганы дээш улустуң армиязының 19 дугаар зениттиг полказынга Кореяның улус-демократтыг республиказының 19 дугаар зениттиг гвардейжи полказы атты тывыскан.

(СЭТА)

ПАРТИЗАН ШИМЧЭЭШКИННЕРИНИҢ МААДЫРЛАРЫ

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң Дээди хуралының Президиумунуң 1951 чылдың январь 22-де Чарлыы-биле партизан шимчээшкиннерин организастаарынга алдар хавыяалыг болганы дээш база америк интервентилерге удур демиселдерге эрес-дидим болгаш дайынчы улуг чедиишкиннерни чеьдип алганы дээш партизан отрядтарының командирлери Ли Дан Сан биле Юн Сан Чер «Күрүне тугу» орденниң бир дугаар чергези-биле шаңнатканнар.

(СЭТА).

АМЕРИК ШЕРИГЛЕРНИҢ КОРЕЯДАН ҮНҮП ЧОРУУРУН МӘРИЛЕНДИНИҢ ЧУРТТАКЧЫЛАРЫ НЕГЕП ТУРАР

НЬЮ-ЙОРК. Мәрилендиниң тайбың дээш демиселдиң комитединиң медээлээни-биле, чоокта чаа Мәриленд штаттың 5 муң ажыг чурттакчылары америк конгресстиң кежигүннеринче Кореядан бүгү америк солдаттарның үнүп чоруурун негээн дилегни чоруткан.

(СЭТА).

Индонезияның компартиязының хүрээлеңин быжыглап турар

ГААГА. Джакарттыдан кээп турар медээлерни ёзугаар алырга, Индонезияның коммунистиг партиязы массаның ортузунда улам-на авторитеттиг болуп турар болгаш бодунуң хүрээлеңин алгыдып турар.

АНП агентилелиниң дамчыдып турары болза, Джакарттыга Индонезияның социалистиг партиязының конференциязы болуп эрткен. Ук конференция коммунистиг партия болза, Индонезияның ажылчын аңгызының карачаңгыс партиязы деп чарлаан болгаш социалистиг партияны тарадыр дугайында шиитпирни хүлээп алган.

Конференция Индонезияның коммунистиг партиязынга катыжып кирер дугайында шупту социалистерге кыйгырыг үндүрген.

(СЭТА).

Тайбың талалакчыларының Ийи дугаар Бүгү-делегей конгрезинге чораан Кыдаттың улус республиказының бөлүк төлээлери Москва таварып чанганнар.

Чурукта: кыдат аалчыларның күрүненің Третьяковский галлереязының залдарының бирээзинде.

Чуруу Г. Липскеровтуу. СЭТА-ның пресслишези.

Кыдат улустуң улуг чаңгыс-эви

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң Куньминден медээлеп турары болза, Юньань можунуң биче национал улустары Улустуң Төп Чазааның төлээлерин чылыы-биле уткуп алган.

Уцик уездизинге төлээлерни уткуп алыры-биле 15 муң кижи чыглып келген. Оларның хөй кезии төлээлерни уткуп алырының митингизинге киржир дээш дыка ырак черлерден чадаг кылаштажып келген, олар Мао Цзе-дунга белек кылдыр чорудары-биле чурт оңдүрүлгезиниң өртектиг кылыгларын болгаш угулзалап даарап каан туктарны кады алгаш келгеннер.

Улустуң Төп чазааның төлээлери ол можуга 40 хонуктуң иштинде чоруп келгеш дыка хөй районнарны кезип көрген болгаш ында чурттап турар биче национал улустарның амыдырал чурттагазын өөренип, таныжып көргеннер.

КНО-нуң Кол ассамблеязының политиктиг комитединде

НЬЮ-ЙОРК, январь 20-де КНО-нуң Кол Ассамблеязының политиктиг комитеди «Кореяга боолаашкынны соксадыр дугайында айтырыг талазы-биле үштүң комиссиязының немелде илеткелинде» кирген саналга Кыдат улус республиканың харыызын чугаалажырын уламчылаан. Чилиниң, Сальвадорнуң, Бразилияның болгаш Голландияның төлээлекчилери АКШ-тың төлээлекчизи Остиниң январь 18-те Кыдатты «агрессчи» кылдыр чарлаар дээн негелдени үндезин болдурган программазын деткээннер.

Ооң соонда чүве чугаалаан Польшаның төлээлекчизи Кац-Сухи болза, чамдык төлээлер Кыдат улус республиканың чазааның харыызын кичээнгейлиг номчуп көрбээнин, боттарының медеглелдерин солуннардан номчуп алганы улуг эгелерни база ол ышкаш оларны хөөн киирип турган Остинниң чугаазын үндезин болдуруп турары билдингир деп медеглээн.

Польшаның төлээзи ёзулуг тайбың саналдарны киирип турар Чжоу Эньлайның медеглелин бүрүнү-биле деткип турар деп медеглээн. Ачесон болза, Кыдаттың саналын тускай чарлаарының ырак мурнунда хүлээп албаан деп Кац-Сухи демдеглээн.

Боттарының чурттарының салымчаяанының дугайында сагыш салып турар бүгү төлээлер болза, Катышкан Штаттар Ыракы Чөөн-чүкке тайбыңны күзевейн турганын, боолаашкын соксадыр дугайында санал дээрге, Катышкан Штаттарның агрессчи сорулгаларын деткиири-биле алдынган кажар арга болур деп чүвени миннир ужурлуг деп Кац-Сухи уламчылап чугаалаан. Бо агрессчи сорулгалар болза «чурттарның байдалының дугайында» конгресске Трумэнниң чагаазында, гоминданчы бөлүкке боо-чепсек чорударын АКШ чоокта чаа уламчылап чоруткан ында илереп турар. Катышкан Нациялар Организациязында оларның чорудуп турар дайын политиказынга удурланыышкын өзүп турар деп чүвени Катышкан Штаттар миннир ужурлуг болган. Чааскаанзырап калбас дээш, база америк улустуң өзүп олурар удурланыышкынынга алыспас дээш америк агрессорлар тайбың тургузукчуларының хевин кедип, «үштүң бөлүүнүң» немелде илеткелин деткээннер. Катышкан Штаттар бо саналды деткээнинин түңнели болза, АКШ-тың сенатазында «тайбыңдан коргары» болуп турар. Ачесон болгаш күрүне департаментизиниң төлээлекчилери Раск болгаш Хиккерсон ону далашбиле тайылбырлаза-даа Катышкан Штаттарның кол туружунда кандыг-даа өскерилгелер болбаан,

Катышкан Штаттар Кыдатка Тайванны эгидип бээрин кажан-даа бодаваанын азы Катышкан Нациялар Организациязынга Кыдатты киирерин чөпшээревээнин ол медеглелдер көргүскен деп Кац-Сухи демдеглээн. Ынчангаштың политиктиг комитеттиң саналын америк төлээниң деткээни кажар арга болурундан өске чүү-даа чок.

Бир эвес политиктиг комитет тайбың таарыштырылганы ёзулуг чеьдип алырын күзээр болза, Азияны чаалап алдынган область кылдыр көрүп болур дээр дугайында чамдык төлээлерниң саналдары-биле чарлыр херек деп чүвени политиктиг комитет миннир ужурлуг деп Кац-Сухи сагындырган.

Кореяда интервенция болза, Катышкан Штаттарның планнап алган сорулгаларынга чүгле базым болган. Кореяда болуушкуннарның дуржулгазы болза, делегейниң улустары агрессорга чагыртпас деп чүвени көргүскен деп Кац-Сухи түңнелинге айыткан.

Тайбың болгаш бүгү делегейниң кады ажылдажылгазының дугайында саналды деткииринче Кац-Сухи төлээлерни кыйгырган.

Ооң соонда Египеттиң төлээзи Фавзи чүве чугаалааш, дараазының базымын шилип алырынга улуу-биле кичээнгейни салырынче политиктиг комитетти кыйгырган. Комитет чугаалажыышкыннарны доозулган деп санавас боор дээр дугайында Австралияның төлээзиниң бодалын Фавзи деткээн. Чөрүлдээни чугаалажыышкыннарның түңнелинде таарыштырган туруп болур дугайында Кац-Сухиниң медеглелин Фавзи база-ла байырлаан.

Ооң-биле политиктиг комитеттиң хуралы хагдынган.

(СЭТА).

Эйзенхауэр Франциядан үнүп чор!

Эйзенхауэрниң Парижте келгенинге француз улус шыңгыы удурланып турар

ПАРИЖ. Францияның найсылалынга генерал Эйзенхауэрниң ам база катап келири агрессчи планнарны ботаңдырары-биле холбашкан деп чүвени билгеш аңаа удур Парижтиң чурттакчы чоннары база катап демонстрация кыла бээрин болдурбас дээш Францияның эрге-чагыргалары баш бурунгаар онза хемчеглерни ап турар деп чүвени мооң мурнунда медээлеп турган.

Парижтиң төвүнче улустуң баарын каш шактарның иштинде шуут хоругдаан турган. Елисей шөлүнүң районунга, Этуаль шөлү болгаш ооң чоок кавызында кудумчуларга бүгү шимчээшкинни шуут хоругдаан турган. Ол ышкаш хоорайның төп кварталдарынга чурттакчы чон айыткан шактың иштинде көстүп болбас деп полиция эргелели хоругдаан турган.

Ындыг болза-даа, эртенгиниң 6 шак үезинде чыскаалган чоннар оон, моон көстүп кээп эгелээн. Формалыг болгаш хамааты хептер кедип алган полицейжилер оларның холунга тутунган-на кижилерни күш-биле машиналарга олуртуп алгаш полиция эргелелдеринче сөөртүп чоруп турган.

Кежээкиниң 7 шакта тутуруп бажыңнатканнарның саны 2 муң ажып турган. Элээн хөй черлерге, эң ылаңгыя «Астория» деп аалчы бажыңынче эртип кирерин оралдажып турган чурттакчы чоннар-биле полицейжилерниң аразынга кадыг-дошкун сегиржип алыышкыннар болгулаан. Дыка хөй кижини массалыы-биле тудуп бажыңнаан.

Полицейжилерниң аар чүк машиналарының кырынче күш-биле сөөртүп үндүрүп турганы хамааты чурттакчылар-ның аразындан килеңнээн улуг күштүг каргыш сөстер ында, мында дыңналып турган: — «Бистерге тайбың херек!», «Эйзенхауэр чок болзун!», «Эйзенхауэр, франциядан үнүп чор!».

(СЭТА).

Италияның компартиязының үжен чыл ою

РИМ, январь 21-де (СЭТА). Италияның компартиязын тургускандан бээр үжен чыл болган оюн уткаан, байырлыг хуралдарны бүгү чуртта эртирип турар. «Унита» солун Италияның компартиязының Төп Комитединиң Италияның ажылчы чоннарынга кыйгырыын солунда парлап үндүрген.

Италияның коммунистиг партиязының үжен чыл оюн байырлап эртирерибиле чергелештир ВКП(б)-ниң ТК-дан Италияның компартиязының Төп Комитединиң алган телеграммазын солунда бижээн:

ИТАЛИЯНЫҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИНГЕ

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди Италияның компартиязының үжен чыл болган оюн таварыштыр акы-дуңманың изиг байырын чедирип тур.

Тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселинге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун Италияның коммунистеринге күзедивис.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

ИТАЛИЯНЫҢ КОМПАРТИЯЗЫНЫҢ 30 ЧЫЛ ОЮНУҢ БАЙЫРЛАЛЫ

РИМ. Январьниң 21-де Ливорнога Италияның компартиязының 30 чыл болган оюнга тураскааган байырлыг хурал болган. Байырлыг хурал 30 чыл бурунгаар компартияның тургустунганы Гольдони аттыг театрга болуп эрткен.

Компартияның секретариадының кежигүнү Мауро Скоччимарро илеткел кылган.

Италияның социалистиг партиязының съездизи компартияның тургустунганындан бээр 30 чыл болган оюн таварыштыр байырлыг телеграмма чоруткан.

Компартияның 30 чыл болган оюн таварыштыр Римге Адриано театрга хурал болган. Хуралга чүве чугаалаан компартияның секретариадының кежигүнү Эдоардо Д» онофрио бодунуң тургустунарында үүгле 815 кежигүннерлиг турган, ам 100 муң коммунистерни катыштырып турар Риминиң компартиязының федерациязының алдарлыг оруунуң дугайын чугаалаан.

Компартияның 30 чыл болган оюнга алдар болдурган байырлыг митингилер чурттуң бүгү можу төптеринге болгулаан.

(СЭТА).

Василь Коларовтуң мөчээнинден бээр бир чыл ою

СОФИЯ. Январь 23-те болгар парлалга болза, Георгий Дмитровтуң шынчы соратниги Василь Коларовтуң мөчээнинден бээр бир чыл болганын демдеглээн.

«Работническо дело» солун бодунуң мурнуку үүлүнге Коларовту быжыг туруштуг революсчу болгаш күрүненің улуг ажылдакчызы деп көргүспүшаан, бижип турары: «бистиң национал тускай хамаарышпас чоруувус улуг Совет Эвилели-биле болгаш улус демократиязының чурттары-биле бузулбас эп-найыралды үргүлчү быжыглаарындан, партияның марксисчи-ленинчи чаңгыс эвин, ажылчын аңгы-биле тараачыннарның дайынчы эвилелин быжыглаарындан, Ленин—Сталинның алдарлыг большевик партиязының дуржулгазын өөренириндан болгаш шиңгээдип алырындан хамааржыр деп Василь Коларов санап чораан».

Василь Коларовтуң мөчээнинден бээр бир чыл оюн таварыштыр болгарияның эртемнер академиязынга хүндүлелдиң кажыыдал хуралы болган. Экономм институдунуң директору профессор Ж. Натан «Василь Коларов Болгарияның эконом болгаш социал хөгжүлдезиниң дугайында» деп илеткелди кылган.

(СЭТА).

Барыын Берлинде шериг бүдүрүлгелериниң идепкейжип турары

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң дыңнадып турары болза, Англияның дашты-ы херектер Министриниң парламент талазы-биле оралакчызы Дэвис Барыын Берлинниң демир кылыр үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин эргип көргениниң соонда, Барыын Берлинниң парлалга төлээлеринге чугаалааны болза, Барыын Берлинниң экономиказын чепсеглээшкин бүдүреринге бүрүнү-биле болгаш долузу-биле киирген дээн. Берлинчиң заводтары баштайгы чагыгларны апкан. Бо үеде Барыын Берлинниң хөй санныг бүдүрүлгелери контроль чөвүлелиниң шиитпирин үреп, шериг материалдары бүдүрүп үндүрер апарган деп Дэвис бадыткап турган. Дэвис оон ыңай Барыын Берлинде Англияның эжелел шериин улам күштелдирер дугайын чарлаан.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор
О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; редакторнуң оралакчызының, харыысалгалыг секретарьниң—3—68; партия амыдыралы, пропаганда болгаш агитация, литература болгаш уран-үүл, кедээ ажыл-агый, иштики информация, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң, бухгалтерияның—3—65.

Б00513 Облкүүскомнуң типографиязы